

συμφώνου δύναται. δῆλοι γὰρ εἰσιν αἱ αἰτίαι, ἐξ ὧν ὁ ἐλεύθερος καταδουλοῦται, ὡς παύσων τὴν μεγάλην κάπιτις δειμνουτίονα. ἡ δὲ διάλυσις ἢ τοῦ πατρὸς οὐκ ἀριθμεῖται εἰς τὴν τοιαύτην τοῦ υἱοῦ κάπιτις δειμνουτίονα, ἀλλ' οὐδὲ εἰς τὴν μέσην ἢ τὴν μικράν. ὁμολογουμένως οὖν καὶ ἐπὶ πατρὸς ἀχρηστος ἐστὶ ἢ τοιαύτη διάλυσις, καὶ πρὸς φάκτον ἢ διάταξις αὐτῆς μητρὸς ἐμνημονεύουσα. τὸ δὲ πλεον εἴρηται, ὅτι οὐδὲ ὑποτίθεσθαι δύναται ὁ πατὴρ τὸν παῖδα, ἀλλ' ὀνειδίζει αὐτὸν λαβὼν εἰς ὑποθήκην καὶ ἐξορίζεται. τοῦτο δὲ ἐν τῷ τελευταίῳ διγ. τοῦ γ'. τιτ. τοῦ κβ'. βιβ. εἴρηται.

Τοῦτο τοῦ φάκτου ἐστὶ. κῶν γὰρ πατὴρ ἢ ὁ διαλυόμενος, οὐδ' ἐκείνῳ ἐξῆν, ἀπὸ διαλύσεως καταδουλοῦν τοὺς παῖδας, καὶ γὰρ οὐδὲ πτωχὸς δύναται πατὴρ τὰ οἰκεία τέκνα, εἰ μὴ ἐπὶ ἐνὸς φάκτου. καὶ ἀνάγνωθι βιβ. ιθ'. τιτ. α'. κεφ. πθ'. οὐ ἢ ἀρχή· εἰ τις διὰ τὴν πολλὴν περιάν.

τοὺς υἱοὺς αὐτῆς] † Ἐὰν τυχόν ὁ ἀπελεύθερος ἐκ τινος ἀμαρτηματος μέλλῃ δουλωθῆναι, οὐ δύναται διαλυεσθαι πρὸς τὸν δεσπότην αὐτοῦ, ὥστε αὐτὸν μὲν μένειν, τοῖς δὲ παῖδας αὐτοῦ δούλους καταλαμβάνειν. [Sch. p. 1. 812.]

μδ'. Γυνὴ τὸν μὲν λογιζομένην ἐρωσμένην, ἀσθενοῦσα δὲ τὸ σῶμα, διελύσατο πρὸς τινά. ἀλλ' ἔτι περιούσης αὐτῆς, ποιούμενός τις τὸν ὑπὲρ αὐτῆς λόγον προσῆλθε βασιλεῖ ἐξαιτῶν, ἀνατραπήναι τὴν διάλυσιν διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ σώματος αὐτῆς. ἡ πολλὰκις ἐτελεύτησεν ἐπὶ τινι κληρονόμῳ, καὶ ὁ κληρονόμος αὐτῆς ἐδεήθη ἀνατρέψαι τὴν διάλυσιν, ἐπειδὴ ἀσθενοῦσα τὸ σῶμα διελύσατο. τὴν τοιαύτην οὖν δέησιν ὡς ἀναίσχυντον ἐκβαλὼν ὁ βασιλεὺς ἀντέγραψεν οὕτως. Τὴν ὑγιαίνουσαν τὸν λογιζομένην, εἰ καὶ ἀσθενοῦσαν τῷ σώματι, ὀρθῶς διαλυεσθαι πρόδηλόν ἐστι. καὶ οὐδὲ ἐξαιτεῖν ὀφείλεις ἀναίσχυντῳ αἰτήσῃ, τὰ ὑπὲρ ἐρέσαντα ἀνασχοθῆναι προσοχῆματι τῆς ἀσθενείας τοῦ σώματος.

γυνή] Θεοδώρου. Καλῶς διαλύεται ὁ ἄρρωστος, εἰ τὸν λογιζομένην αὐτοῦ ἔχει ὑγιή. ὁμοίως ἐπὶ διατιθεμένῳ βιβ. ε'. τιτ. κβ'. διατ. γ'.

ὁρθῶς διαλύεσθαι] † Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ διαθεμένου κρατεῖ. [Sch. q. 1. 813.]

με. ε'. Ἡ διάταξις ἐν ἀρχῇ κανόνα θανατοῦ ἐκτίθειται, τὸν λέγοντα, ὅτι καὶ ἡ ἠ) ἐν ὑπομνήμασι καὶ χωρὶς ὑπομνημάτων, καὶ ἡ ἐγγράφως ἢ ἀγράφως ἡ) γενομένη διάλυσις βεβαία ἐστὶ. λοιπὸν ἕτερον νόμιμον ἐπιφέρει τοιοῦτον. ἐπειδὴ ῥητά τινά ἠ) σε συνειφωνήθη λαβεῖν ἡ) ἐκ τῶν ἀγράφως, καὶ οὐδὲ ἐπερώτησις ἐπηρέθη, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἀπὸ συμφώνου οὐκ ἠδύνατο τιθεσθαι ἀγωγή, ὅμως, ἐὰν ἐπιδιχῆται τὰ πράγματα, περὶ ὧν διελύσω, εἰ ὁ πρὸς σὲ διαλυσόμενος συμφώνου ἡ) παραγραφῆν ἀντιθήσει ἡ) σοι, διὰ ἀντιπαραγραφῆς ἡ) δόλον ἢ ἰμφάκτου ἀντιπαραγραφῆς ἡ) δύνασαι αὐτὸν συνελύσαι, πληρώσαι ἡ) τὰ ἐπαγγελθέντα.

ἡ διάταξις] Τοῦ αὐτοῦ ἡ). Καὶ δι' ὑπομνημάτων καὶ χωρὶς ὑπομνημάτων δύνατον διαλυεσθαι. ὁ ἀγράφως διαλυόμενος ἔχει δόλον ῥεπλικατίονα, ὡς μὴ δυνάμενος ἔχειν ἀγωγήν ἀπὸ νοῦδου πάντου. ἔγνω γὰρ ἐκ τῆς δεκάτης καὶ κα'. διατάξεως τοῦ παρόντος τιτ. ὅτι καλῶς τις καὶ ἀγράφως διαλύεται. τὸ τῆς ἀγράφως διαλύσεως εἶπον σοι ἤδη καὶ ἐν τῇ ε'. τοῦτου τοῦ τιτ. διατ. μὴ θανατοῦ δὲ, ὅτι ἡ διάταξις ἐπερωτήσεως μὴ γενομένης, ἀλλ' ἡ μίλου συμφώνου ἐπὶ τῇ διαλύσει, ἡρησάτο πῶσαν ἀγωγήν ἀμοῖζειν τῷ συμφωνήσαντι, λαβεῖν τὴν ποτε καὶ ἀποστῆναι τῆς διχῆς. οὐτε γὰρ ἠδύνατο ὡς ἀπὸ τὸν φάμο οὐτ' δὲς κινήσαι τὴν πραιοκρίτις βέβρις, ἐπειδὴ οὐκ

potestate eum habet, neque servum facere eum ex pacto potest. Certae enim sunt causae, ex quibus liber servus efficitur, veluti quum magnam capitis deminutionem patitur. Transactio autem patris eiusmodi capitis deminutioni filii non adnumeratur, nec mediae vel minimae. Certo igitur et in patre transactio huiusmodi inutilis est, et haec constitutio ex facto tantum matris mentionem fecit. Imo dictum est, patrem nec pignori dare filium posse, sed turpiter facere eum, qui pignori filium accepit, et exilio mulctari. Hoc dig. ult. tit. 3. lib. 22. dictum est.

Hoc facti est. Licet enim pater esset, qui transegit, nec illi licebat, per transactionem filios servos efficere. Etenim nec vendere pater liberos suos potest, nisi uno casu. Lege lib. 19. tit. 1. cap. 89. cuius initium: Si quis propter magnam inopiam.

2) liberos eius] Si forte libertus ex delicto quodam in servitutem retrahendus sit, cum domino transigere non potest, ut ipse quidem liber maneat, liberi autem servi fiant.

XLIV. Mulier ¹⁾ sana quidem mente, aegro autem corpore cum alio transegerat. Ea autem superstite, quidam eius nomine verba faciens Principem adiit, postulans, transactionem propter infirmitatem corporis eius rescindi: aut etiam decesserat herede quodam relicto, et heres eius petiit, ut rescinderetur transactio, quoniam aegra corpore transegerat. Huiusmodi igitur preces tanquam improbas Princeps reiiciens ita rescripsit: Sanam mente, licet aegram corpore, recte transigere ²⁾ manifestum est: nec postulare debes improbo desiderio, semel placita rescindi valetudinis corporis adversae velamento.

L. 27. C. II. 4.

1) mulier] Theodori. Aeger corpore recte transigit, si sanae mentis est. Similiter in eo, qui testatur, lib. 6. tit. 22. const. 3.

2) recte transigere] Glossa interlinearis. Idem in testatore quoque obtinet.

XLV. Haec constitutio ¹⁾ initio mirabilem regulam proponit, dicentem: sive apud acta, sive sine actis, sive in scriptis sive sine scriptura transactio interposita sit, rata est. Deinde ius aliud subiicit tale. Quoniam, ut certum quid acciperes, sine scriptura convenit, nec stipulatio subiecta est, licet ex pacto non potuerit nasci actio, tamen, si res, de quibus transegisti, vindicaveris, et is, qui tecum transegit, pacti exceptionem tibi opposuerit, doli vel in factum replicatione potes eum urgere, ut placita impleat.

L. 28. C. eod.

1) haec constitutio] Eiusdem. Tam apud acta quam sine actis transigere licet. Qui sine scriptura transigit, doli replicationem habet, quum actionem ex nudo pacto habere nequeat. Didicisti enim ex constitutione 10. et 21. huius tit. recte aliquem et citra scripturam transigere. De transactione non in scriptis facta iam const. 5. huius tit. locutus sum. Ne tamen mireris, constitutionem, transactione non per stipulationem, sed per nudum pactum facta, negare, actionem aliquam competere ei, qui pactus est, ut aliquo accepto a lite desisteret. Neque enim, quasi fecerit, ut daret, prae-

s) Sic Cod. Coisl. Fabr. ἄλλην, quod pertinet ad praecedens τινά. z) Cap. 45. legitur in Syn p. 145. x) ἢ Fabr. deest in Cod. Coisl. v) Sic Cod. Coisl. Fabr. ἀγράφως ἢ ἐγγράφως. Syn. καὶ ἡ ἀγράφως. w) Sic Cod. Coisl. et Syn. Fabr. τινά ῥητά. x) Sic Cod. Coisl. Fabr. λαβεῖν συνειφωνήθη. Syn. λαβ. συνειφωνήθη. y) Fabr. et Cod. Coisl. συμφώνου. Sed συμφώνου ut Syn. vera lectio est. z) Sic Cod. Coisl. et Syn. Fabr. τιθήσει. a) Syn. ἀντιγραφῆς. b) Sic Cod. Coisl. Fabr. ἢ διὰ τῆς περὶ τοῦ ἀποτελείσματος ἀγωγῆς. Syn. ἰμφάκτου, omissio ἀντιπαραγραφῆς. c) Syn. κερῶσαι σοι. d) i. e. Theodori.

ἐδόκει τελείως πληροῦν τὸ συμφωνημένον· τὸ γὰρ συμφωνῶν ἢ, λάβε τοιαύτα καὶ μὴ ἐναγκαλῆς μοι, καὶ κἄν τὰ μάλιστα δὲ μὴ μέχρι σήμερον ἐνήγειν, ἐλπὶς ἢν τῆς ἀγωγῆς ἐπὶ σωζομένης αὐτῷ, αὐτοῖον αὐτὸν ἐναγκαλῆν· τὰ γὰρ εἰς τὸ μὴ ποιητὸν συμφωνῶν ἦτοι τὰς ἀφορμὰς ἐγνωμεν μὴ πληροῦσθαι ἕως ὅτε περιέστην ὁ ταύτη τῇ ἀφορμῇ βεβαρημένος. ἐάν οὖν ἔλθῃ κἄν, λέγων· ἰδοὺ οὐκ ἐνήγαγόν σοι, πληρώσον μοι, ἄπερ ἐπηγγείλω μοι, ἔλεγεν ὁ ἐναγόμενος· καὶ ποθεν δῆλον, μὴ αὐτοῖον ἐναγκαλῆς μοι; ἐπὶ γὰρ ἔχεις τὴν ἀγωγὴν ἐρωτημένην. ἄλλοις δὲ ἐκ τοῦ facio ut des τίκεται ἀγωγή· καὶ τοῦτο εἴρηται βιβ. η'. τῶν δὲ ἑβδούκων ἐν τῷ τελευταίῳ τίτ. μόνον γὰρ τὴν δὲ δόλο δέδωκε, δηλοῦσι ἐάν δόλος ἐγένετο. καλῶς οὖν εἶπεν αὐτῷ ἢ διατάξεις, οὐ ἐπερωτήσεως μὴ παρεντεθείσης οὐδεμίαν ἀπο τοῦ πικτοῦ ἔχεις ἀγωγήν. εἰ μέντοι τὸ ἐναντίον δέδωκεν ὁ διαδίκος αὐτοῦ τὰ ἐπαγγελθέντα, οὗτος δὲ ἐπιχειρεῖ, παραστῆσαι καὶ ἐναγκαλῆν, καλῶς εἶπεν ὁ δέδικως, dedi, ut facias, καὶ ἠνάγκαζεν αὐτὸν διὰ τῆς προαποδείξεως βέβηκε, πληρώσει αὐτὸν ἐπηγγείλατο, καὶ μὴ ἐναγκαλῆν αὐτῷ ἢ καὶ λύσει ἀπειπτικαίον τὸ χρέος. μέμνησο ^{e)} καὶ τῆς μεθόδου τῆς διατάξεως, ὅτι ^{f)} ἐπὶ τῶν μέχρι φιλοῦ συμφωνῶν διαλυσάμενων, εἰ ^{g)} ὁ ἐπαγγελλόμενος τι δοῦναι ὑπεροφίθεται καὶ μηδὲν καταβάλλει, ἔξεστι τῷ ἑτέρῳ, κινεῖν τὴν παλαιὰν ἀγωγήν· ἐπὶ γὰρ αὐτῆν ἔχει ^{h)} σωζομένην, καὶ ἀντιπαιθέντος ἐκείνου τὴν ἀπὸ τῆς διάλυσεως παραγραφὴν, κέρηται ὑπεπικαίον ⁱ⁾ δόλον ἢ τῇ διηγηματικῇ ^{k)}, ἀλλ' εἰ μὴ δόλον ποιεῖς, μὴ πληρῶν με ^{l)}, ἄπερ ἐπηγγείλω, καὶ διὰ ταύτης ^{m)} ἀναγκάζει τὸν συμφωνήσαντα πρὸς αὐτὸν, καταβάλλειν ⁿ⁾, ἄπερ συνεφώνησεν· εἰ δὲ μὴ, κινεῖ τὴν ἀρχαίαν ἀγωγήν. [Sch. r. I. 813.]

I. 29. μζ'.^o) Περὶ πραγμάτων τινῶν δύο τινὲς πρὸς ἀλλήλους ἐφιλονεῖον, καὶ ὁ περὶ τούτων τῶν πραγμάτων ἐναγόμενος διελύσατο. ἀλλὰ μετὰ τὴν διάλυσιν ἀπεδείχθη, ὅτι παρ' ἑτέρῳ ἦν ταῦτα τὰ πράγματα, καὶ ἠβούλετο ὁ P) περὶ τούτων ⁴⁾ διαλυσάμενος ἀνατρέψαι τὴν διάλυσιν λέγων. ἐπειδὴ περὶ τούτων τῶν πραγμάτων ὡς νεμόμενος αὐτὰ διελύσαμεν ⁵⁾, ἰδοὺ δὲ ἐφάνη, παρ' ἑτέρῳ ⁶⁾ εἶναι ταῦτα τὰ πράγματα, παρακαλῶ τὴν διάλυσιν ἀνατραπῆναι καὶ λαβεῖν, ἅτινα ⁷⁾ δέδωκα λόγω διάλυσεως. Τοιαύτην τοίνυν ἀποδοκιμάζουσα τὴν δέησιν ⁸⁾ ἢ διατάξεις ἀντιγράφει οὕτως. Προφάσει τῶν εἰδῶν τῶν μετὰ ταῦτα εὑρεθέντων τὰ τῇ διάλυσει περαιωθέντα ἀνατρέπεσθαι, κωλύουσιν οἱ νόμοι.

περὶ πραγμάτων τινῶν] Θεοδώρου. Οὐκ ἀνατρέπεται διάλυσις χάριν τῶν ἐυρισκομένων πραγμάτων παρ' ἄλλοις καὶ μὴ παρὰ τῷ διαλυσάμενῳ μετὰ τὴν ποιῆσιν αὐτῆς τῆς διάλυσεως. καὶ σημειῶσαι καὶ ἐξ ἀντιδιαστολῆς, ὅτι, εἰ εὔρεθῃ παρὰ τῷ διαλυσάμενῳ τὰ πράγματα, περὶ ὧν διελύσατο ἕτερος πρὸς αὐτὸν ὡς λαβῶν, ἀνατρέπεται ἡ διάλυσις. Ἐρωτῶ. Πῶς εἴρηται ἐν τῷ κβ'. διγέτω τοῦ τρίτου τίτ. τοῦ παρόντος βιβ. καὶ κείται ἐν τῷ ε'. καὶ λς'. διγέτω τοῦ προκειμένου τίτ. δ'. ἐάν μὴ δοθῶσι τὰ δοξαστα, οὐκ ἀνατρέπεται μὲν ἡ διάλυσις, ἀγωγή δὲ δίδεται εἰς τὸ πληροῦσθαι αὐτῆν.

Θαλειλαίου ⁹⁾. Θεόδωρος ἐνταῦθά φησιν, ὅτι μετὰ ἐδόθη τὰ πράγματα εὔρεθῃ παρὰ ἄλλοι. αἱ γὰρ εἰρημένα διατάξεις θεματίζουσι μηδὲ ὅλως προελθόντα τὰ δοξαστα. καὶ σημειῶσαι τὴν διαφορὰν· τὰ περὶ διάλυσεως ἰνδεβίτως καταβληθέντα οὐ ὑπεπιτεύεται. μέμνησο τῆς β'. καὶ κγ'. διατ. τοῦ παρόντος τίτ. τοῦτο μὲν τὸ πρότερον μέρος τῆς διατάξεως. ἠρωτηθῆ καὶ ἐκείνο ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θεματός ὁ βασιλεὺς, εἰ δύναται ὁ πρὸς ἕτερον διαλυσάμενος περὶ τούτων τῶν πραγμάτων κινήσει τὴν ἐν ἑμὲ κατὰ τὸ ἀποδειχθέντος κατέχειν αὐτὰ τὰ πράγματα, ἢ μὴ τι βιάσθαι αὐτὸν περὶ τῶν τῆς δεσποτείας λόγων τὸ πληρηθῆναι αὐτὸν, ὅτε διελύετο, καὶ νομίμου παρὰ τούτῳ τῷ πρὸς αὐτὸν διαλυσάμενῳ κείσθαι τὴν πραγματείαν. ὅπερ πρῶτα ἐν τῷ καιρῷ τῆς διάλυσεως παρ' ἑτέρῳ τινὲ ἦν, οὐ μὴν παρὰ τοῖς διαλυσάμενοις, οὐδὲν δύναται σε ἀδικῆσαι.

e) Inde a μέμνησο usque ad finem Fabr hoc scholium habet. Fabr. post μέμνησο addit δέ. f) ὅτι deest apud Fabr. Sed ante ἐπὶ inserit μὲν. g) Fabr. ἐάν. h) ἔχει deest apud Fabr. i) Fabr. ἀντιπαραγραφῆ. k) ἢ τῇ διηγηματικῇ deest apud Fabr. l) μοι Fabr. m) Fabr. addit: διάλυσις ἐρωτῶται καλ. n) Fabr. καταβάλλειν. o) In Syn. legitur p. 145. p) ὁ deest in Syn. q) Syn. et Fabr. αὐτῶν. r) Sic Cod. Coisl. et Syn. Fabr. διελυσάμεν ὡς νεμόμενος ταῦτα. s) Syn. ἐκατέρω. t) Syn. α. u) διάλυσιν hoc loco ferri nequit, licet et Cod. Coisl. et Fabr. habeat. Nam constitutio transactionem non improbat, sed petitionem eius, qui transactionem rescindi vult. Lege igitur δέησιν. i. e. petitionem. Syn. habet αἰτησιν. v) Alia manu supra textum scriptum est.

scriptis verbis agere poterat, quia pactum conventum non plane implere videbatur: nam convenerat, ut certam quantitatem acciperet, nec amplius ageret: et licet ad hodiernum usque diem non egerit, tamen metuebatur, ne, actione adhuc ei salva, crastino die ageret. Nam pacta de non faciendo sive condiciones didicimus non impleri, quamdiu vivit is, qui hac conditione oneratus est. Si igitur egerit, dicens: ecce, tecum non egi: praesta ergo, quae mihi promisisti: reus diceret: unde certum est, te crastino die mecum non acturum? actio enim adhuc tibi salva est. Alias autem ex contractu, facio ut des, nascitur actio. Hoc dictum est lib. 8. eorum, qui de rebus sunt, tit. ultimo. Nam solam de dolo actionem dedit, scilicet si dolo quid factum sit. Recte igitur constitutio dixit: stipulatione non interposita nullam ex pacto habes actionem. Si tamen per contrarium adversarius eius promissa dederit, hic autem violaret pactum et agere conetur, recte is, qui dedit, diceret, dedi, ut facias, eumque praescriptis verbis actione cogeret, ut promissa implet, nec secum ageret vel etiam acceptilatione debitum tolleret. Memineris methodi constitutionis. Si nudo pacto quidam transegerunt, et is, qui dare aliquid promisit, frustratur nec solvit, licet alteri, veterem actionem intendere: integra enim ei est, et si ille exceptionem transactionis oppuserit, doli mali vel in factum replicatione utitur: At si non dolo malo facis, non praestans mihi, quae promisisti: et per hanc eum, quocum pactus est, cogit, ut solvat, quae promisit: sin minus, pristina actione experitur.

XLVI. De rebus quibusdam ¹⁾ duo inter se contendeabant, et is, qui earum rerum nomine conveniebatur, transegerat. Verum post transactionem, eas res apud alium esse, probatum est: et is, qui de his rebus transegerat, transactionem rescindere volebat, dicens: quoniam de his rebus, quasi eas possiderem, transegi, apud alium ²⁾ tamen eas esse compertum est, postulo, transactionem rescindi et ea, quae ex causa transactionis dedi, mihi restitui. Huiusmodi igitur preces constitutio improbens ita rescribit: Sub praetextu specierum post repertarum transactione finita rescindi prohibent iura.

I) de rebus quibusdam] Theodori. Transactio rerum post interpositionem eius non apud eum, qui transegit, sed apud alios repertarum gratia non rescinditur. Nota quoque ex antidiastole, si res apud eum, qui transegit, reperiantur, de quibus alium cum eo, quasi eas accepisset, transegit, transactionem rescindi. Interrogatio. Quomodo dig. 21. tit. 3. huius libri dictum est, et digesto quoque 6. et 36. tituli 4. reperitur, si placita non praestentur, transactionem quidem non rescindi, dari autem actionem, ut impleatur.

Thalelaei. Theodorus hic ait, postquam datum fuerit, res apud alium esse repertas. Nam constitutionibus praedictis ponitur, plane non praestita esse ea, quae placuerunt. Et observa differentiam: quae ex causa transactionis indebite soluta sunt, non repetuntur. Memineris const. 2. et 23. huius tit. Haec est prima constitutionis pars. Princeps eodem casu de eo quoque consultus est, num is, qui cum alio transegit, de his rebus adversus eum in rem agere possit, quem eas tenere probatum est, an noceat ei circa proprietatis quaestionem, quod erraverit tempore transactionis et putaverit, res apud eum, quocum transegit, esse constitutas. Rem tempore transactionis apud alium fuisse, non apud transigentes personas, tibi nocere nihil potest.

Εἰς τὸ αὐτό ^{ω)}. Νομίζω, τὸν διαλυσάμενον μὴ δύνασθαι τὰ παρ' αὐτοῦ δοθέντα λόγῳ διαλύσεως ἀναλαμβάνειν, καὶ τὸν διαλυσάμενον μετ' αὐτοῦ κινήσαντα κατὰ τὸν νεομομένον τὰ πράγματα λαβεῖν αὐτὰ ἢ τὴν τοῦτων διατίμησιν, διότι ὁ λόγῳ διαλύσεως καταβάλλων οὐ δίδωσιν ἀκούσιως, ἀ δίδωσιν, οὐδ' ὑπ' ἀνάγκης δικαστικῆς συνωθούμενος, ἀλλ' αὐτοθελῶς καὶ εὐγνομούως καὶ πολλὰκις διὰ μόνον τὸ ἀπαλλαγῆναι σκλήρου καὶ δικαστικῆς συντριβῆς, ἴσως δὲ καὶ διὰ τὸ δεδιέναι τὸ ὀπίσθον τοῦ δικαστηρίου ἀποτελέσμα· πολλοὶ γὰρ καὶ μὴ νεομομένοι ἢ μὴ ὀφειλόντες καταδικασθῆναι καταδικάζονται, καὶ ζητεῖ καὶ κεφ. ιθ'. τοῦ παρόντος τίτ. ὁ δὲ κωφεύς, ὃν ἡ τοῦ Θαλέλαου παραγραφή πρὸς ὑπόδειγμα παράγει, οὐ φαίνεται δοῖς τὴν διατίμησιν οἰκειοθελῶς ἐξῶ ἀνάγκης δικαστικῆς, οὐδ' ὡς μὴ θέλων σκλεσθῆναι, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ καταδικασθῆναι καὶ διὰ τὸ ἀπαλλαγῆναι φυλακῆς, καὶ περὶ ὑβρισμοῦ, ὡν ἐν πείρῳ γίνονται οἱ μὴ διδόντες τὰ ἀπὸ καταδικῆς, ζητεῖ καὶ τὸ μ. κεφ. τοῦ παρόντος τίτ. καὶ κεφ. γ'. Θεμ. γ'.

† Θαυμαστόν τι ὁ Θαλέλαος περὶ τούτου ἐξηγήσατο. ἐπειδὴ γὰρ, φησί, κελεύει ὁ νόμος, τὴν διαλύσιν εοικέναι τῇ ἐρρωμένη ὑπόφασει, καὶ κατὰ μίμησιν ἐκείνης καὶ πράττεσθαι καὶ στέργειν· δεῖ κινταῦθα τὴν διαλύσιν ἰσαθῆναι τῇ ὑπόφασει. ἵνα δὲ ἀκριβέστερον διγυροῦμεν, λογον χάριν ὑποθώμεθα τοιοῦτον θεματισμὸν. ἐγγὲς τις τινὶ ὡς χρεωστῶντι αὐτῷ βιβλίον, καὶ καταδικάσας αὐτὸν ἀνελάβετο, ἐξ ἀποφάσεως τὸ πῶσον τοῦ τιμήματος τῆς βιβλίου. εἶτα εὐθέθῃ παρ' ἄλλου ἢ βιβλίου. καὶ δίδωσιν ὁ νόμος ἀρεσκῶν τῷ ἀπαιτήσαντι τὰ νομίσματα, ἢ τὴν βιβλίον ἀναλαβεῖν, ἀποδοῦναι δὲ αὐτὰ νομίσματα, ἂν οὐ ταῦτα ἀνελάβετο, ἢ τὰ νομίσματα κατέχειν, τὴν δὲ βιβλίον λαβεῖν τὸν ἀπαιτηθέντα τὸ τιμῆμα αὐτῆς. ὁμοίως οὖν, φησὶν ὁ Θαλέλαος, καὶ ἐπὶ τῆς διαλύσεως δεῖ γίνεσθαι· εἰ γὰρ ὁ ἐράγων ἄλλον ἀπαιτήσει τὸ τοῦ πράγματος αὐτοῦ τιμῆμα, παρ' ἄλλου δὲ εὐθέθῃ τὸ πρᾶγμα, ἢ τὸ πρᾶγμα ἀναλαβόμενος ἀναδίδωσι τὰ νομίσματα τῷ ἀπαιτηθέντι ταῦτα, ἢ μὴ ἀναδίδους ταῦτα τὸ πρᾶγμα δίδεται τῷ ἀπαιτηθέντι τὸ τιμῆμα αὐτοῦ. [Sch. s. l. 813.]

παρ' ἐτέρῳ εἶναι] Ὡςτε οὖν καὶ ἄτινα λόγῳ διαλύσεως ἔλαβεν παρὰ τοῦ πρότερον ὑποπτευθέντος κατέχειν τὸ πρᾶγμα, κερδαίνει· ἐπειδὴ τὰ ἐπὶ διαλύσει δίδόμενα οὐ ἔσπευτεται. καὶ κατὰ τοῦ γινόμενον τὰ πράγματα δύναται κινεῖν τὴν ἰν ἡμέ, οὐδὲν ἀδικουμένους ἐκ τῆς πλάνης, οὐδὲ πρόκριμα ὑπομένειν, εἰ ἄλλον νομίσας ταῦτα νέμεισθαι διελύσαστο πρὸς αὐτὸν, Ἐρῶ. Ἄρα οὖν καὶ ἐάν κινήσῃ τὴν ἰν ἡμέ κατὰ τοῦ τὰ πράγματι κατέχοντος ὁ διαλυσάμενος πρὸς ἐμέ, καὶ λάβῃ αὐτὰ τὰ πράγματα ἢ τὴν ἀποτίμησιν αὐτῶν, οὐδὲ οὕτω δύναμαι κινεῖν κατ' αὐτοῦ ὁ τὰ τῆς διαλύσεως καταβεβληκῶς αὐτῷ; μάθε, ἐάν οὕτος ὁ πρότερον διαλυσάμενος μετὰ τοῦ νομισθέντος διακρατεῖν τὰ πράγματα, μετὰ ταῦτα εὐθὺν τὸν ταῦτα τὰ πράγματα νεομομένον κινήσει κατ' αὐτοῦ τὴν ἰν ἡμέ καὶ ἐκδικήσει τὸ πρᾶγμα, καὶ λάβῃ ἢ αὐτὰ τὰ πράγματα, ἢ τὴν ἀποτίμησιν αὐτῶν, νομίζω τὸν διαλυσάμενον κωλῶς κινεῖν κατ' αὐτοῦ τὸν οἴνε καῦσα κοινδικτικῶν, κατὰ μίμησιν θεματικῶς εἰρημένον ἐν τῷ α'. βιβ. τῶν δὲ ἡέβους ἐν τῇ τελευταίᾳ διατ. τοῦ βιβ. ἐνθα κωφεύς λαβὼν ἐσθῆτα ἐπὶ τῷ κωφίᾳ ἀπέλυσεν αὐτήν, καὶ ἐνήχησεν παρὰ τοῦ δεσπότου τῆς ἐσθῆτος, καὶ κατεδικασθῆν, καὶ δέδωκεν αὐτῷ τὴν διατίμησιν τῶν ἀπολομένων ἐσθῆματων. εἶτα μετὰ ταῦτα ἐδυνήθη ὁ δεσπότης εὐρεῖν τὰ ἀπολομένα ἐσθῆματα καὶ λαβεῖν αὐτὰ. ἐζήτησεν, εἰ δύναται ὁ κωφεύς ἀναλαβεῖν, ἄτινα κατέβαλεν ὑπὲρ τῆς ἀπολομένης ἐσθῆτος, καὶ εἶπεν, ὅτι δύναται κινήσει τὸν οἴνε καῦσα κοινδικτικῶν, ἢ αὐτὴν τὴν ἀπὸ τῶν συναλλαγμάτων ἀγωγήν τὴν κοινδοῦκτι, καὶ ἀναλαβεῖν, ἂν ἐπερ δέδωκεν. εἰ τοῖνον ὁ καταδικασθεὶς καὶ ἀπὸ καταδικῆς καταβαλὼν, μετὰ ταῦτα τοῦ δεσπότου εὐρόντος τὰ οἰκεία, ἐπετραπῆ κινήσει τὸν οἴνε καῦσα κοινδικτικῶν, πολλῶ μᾶλλον καὶ ὁ διαλυσάμενος ἀπὸ ψευδοῦς ὑπονοίας, εἰ μετὰ ταῦτα ὁ δεσπότης τῶν πραγμάτων, περὶ ὧν διελύσατο, δυνήθησιν αὐτὰ ἀναλαβεῖν παρὰ τοῦ ταῦτα ἐχόντος, δύναται κινήσει τὸν οἴνε καῦσα. ἐάν γὰρ εἴπῃ μοι, καίτοι τὰ ἀπὸ διαλύσεως καταβαλλόμενα οὐ ἔσπευτεται ὡς ἰνδῆβιτον, κἀγὼ σοι λέγω, οὐδὲ τὰ ἐξ ἀποφάσεως καταβαλλόμενα ἔσπευτεται ὡς ἰνδῆβιτον, καὶ ὅμως διὰ τοῦ οἴνε καῦσα ἐπέτρεπε ταῦτα ἀναλαμβάνειν. θάρρῳ δὲ μάλιστα τῇ τοιαύτῃ μου συγκρίσει ἐκ τῆς κ'. διατ. τούτου τοῦ τίτ. ἡίς εἶπεν, τὴν διαλύσιν δύναται ἔχειν ἀποφάσεως. ὡςπερ οὖν, εἰ ἐνήχησες με περὶ τῶν πραγμάτων, ἂν ἐπερ ὑπονοεῖς νέμεισθαι με, καὶ κατεδικασθῆν σοι, ὡςπερ ὁ κωφεύς, καὶ ἔλαβες

Ad eandem constitutionem. Puto, eum, qui transigit, ea, quae ex causa transactionis ab eo data sunt, recuperare non posse, et eum, qui cum eo transegit, adversus possessorem expertum res accipere ipsas aut earum aestimationem: ideo, quod qui transactionis nomine solvit, nec invitus, nec necessitate iudiciali coactus ea, quae dat, praestat, sed sua sponte et ultro et saepe eam ob causam, ut vexatione et turbatione iudiciali liberetur, fortasse etiam, quia incertum iudicii eventum metuit. Multi enim, qui non possident vel condemnari non debent, condemnantur. Et quaere cap. 19. huius tit. Fullo autem, quem Thalelai adnotatio exempli causa proponit, aestimationem sua sponte citra necessitatem iudicalem dedisse non videtur, nec ideo, quod vexari noluit, sed ideo, ne condemnaretur et ut custodia liberaretur et iniuriis, quarum periculum faciunt ii, qui iudiciali non faciunt. Quaere et cap. 40. hui. tit. et cap. 3. them. 3.

Thalelaeus mirabilem quandam huius capituli interpretationem tradidit. Quoniam enim, inquit, lex iubet, transactionem sententiae iure prolatae esse similem, et ad exemplum eius et perfici et ei stari: ita et hic transactione exaequari sententiae debet. Ut autem accuratius hoc intelligamus, exempli gratia hanc speciem supponamus. Convenerat quis quempiam quasi libri debitorum, et cum eum condemnasset, ex sententia aestimationem libri acceperat. Deinde liber apud alium repertus est. Et lex ei, qui pretium petierat, electionem concedit, ut vel liberum accipiat et pretium reddat ei, a quo id acceperat, vel ut pretium retineat, librum autem accipiat is, a quo pretium eius petitum est. Eodem igitur modo, ait Thalelaeus, et in transactione fieri oportet: nam si actor rei pretium ab alio petierit, res autem apud alium reperta sit, qui rem accepit, vel ei pretium, a quo id petiit, restituit, vel si id non restituit, res datur ei, a quo pretium petitum est.

2) apud alium esse] Itaque lucratur ea quoque, quae transactionis nomine ab eo accepit, quem rem possidere antea suspicabatur: nam transactionis nomine soluta non repetuntur. Etiam adversus eum, qui nunc res possidet, in rem agere potest, nec error ei nocet, nec praedictum patitur, si ratus, alium eas possidere, eum eo transegit. Interrogatio. Num igitur, et si is, qui mecum transegit, adversus rerum possessorem in rem egerit et vel res ipsas vel aestimationem earum consecutus sit, nec sic ego agere adversus eum possum, qui ea, quae transactione continentur, ei solvi? Disce. Si is, qui prius transegit cum eo, qui rem detinere existimabatur, postea verum earum rerum possessorem deprehenderit et adversus eum in rem egerit et rem vindicaverit, et vel res ipsas, vel earum aestimationem consecutus sit, eum, qui transegit, recte adversus eum conditione sine causa experiri arbitror, ad similitudinem casus commemorati lib. l. de Rebus. ultima libri constitutione, ubi fullo vestimenta, quae lavanda acceperat, amisit, et a domino vestimentorum conventus est et condemnatus, eique pretium vestis amissae dedit. Deinde postea dominus vestimenta amissa deprehendere eaque recuperare poterat. Interrogavit, possitne fullo repetere, quae vestimentorum amissorum nomine dedit: et dixit, posse eum conditione sine causa agere, vel actione conducti ex contractu, et repetere, quae dedit. Itaque, si ei, qui condemnatus est et ex condemnatione solvit, postea quam dominus res suas repererit, conditione sine causa agere permittitur, multo magis is, qui ex errore transegit, si postea dominus rerum, de quibus transegit, eas a possessore recuperare possit, conditione sine causa experiri poterit. Nam si mihi obieceris, transactionis nomine soluta non repeti tanquam indebita, equidem respondeo, ne ea quidem, quae ex re iudicata soluta sunt, repeti tanquam indebita, et tamen conditione sine causa ea repeti posse. Huic autem meae comparationi potissimum confido propter constitutionem 20. huius tituli, qua dicitur, transactionem vim rei iudicatae habere. Sicuti igitur, si me convenisses de rebus, quas me possidere arbitrabaris, et tibi condemnatus es-

ω) Rubro colore scriptum hoc est in Cod. Coisl.
Basil. T. I.

παρ' ἐμοῦ τὸ διαφέρον σοι, καὶ μετὰ ταῦτα εὐθὺς τὸν τὰ πράγματα νεμόμενον καὶ κηρύσσας κατ' αὐτοῦ τὴν ἐν ἐμέ, ἢ τὰ πράγματα ἐλαβες ἢ τὴν τιμὴν αὐτῶν, ἠδυνάμην ἔχειν κατὰ σοῦ τὸν σίνε καὶσα κοινδικτικίον· οὕτως καὶ μετὰ τὴν πρὸς ἐμὲ διάλυσιν ἐν εὐθὺς τὰ πράγματά σου παρ' ἐτέρω ἀπολάβης αὐτά, δύναμαι κηρύσαι κατὰ σοῦ τὸν σίνε καὶσα κοινδικτικίον ἐκ τοῦ Οὐλπιανείου θέματος.

Ὡς γὰρ εἶπόν σοι, ἐν τῷ καιρῷ τῆς διαλύσεως οὐδὲ ὁ ἐνάγων περὶ τούτων τῶν πραγμάτων, οὐδὲ ὁ ἐναγομένος ἐπέμνητο αὐτά, ἀλλ' ἕτερος τις ταῦτα κατέχων, ὅς νῦν ἀπεδείχθη ἐν νομῇ εἶναι τῶν πραγμάτων.

l. 30. μζ. "Ἐνάγων τις ἢ ἐναγομένος (δύναται γὰρ πρὸς ἐξύτερον ἢ διάταξις βοηθῆσαι^x) κατὰ δόλον ἴδιον καὶ περιγραφὴν ἐσπούδασεν, ἐπὶ τῷ πράγματι γενέσθαι διέλυσιν. ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἀπαρεσθίεις ταύτῃ τῇ διαλύσει αὐτὸς ὁ τὸν δόλον ποιήσας καὶ θέλων αὐτὴν ἀνατρέψαι προσῆλθε βασιλεῖ, τὸν ἴδιον δόλον ὁμολογῶν καὶ λέγων· ἐπειδὴ κατὰ δόλον ἐμὸν ἢ διάλυσιν γέγονε, παρακαλῶ αὐτὴν ἀνατραπῆναι. ἀποστραφεῖς τοίνυν^y) ὁ βασιλεὺς^z) τὴν τοιαύτην αἴτησιν ἀντέγραψεν οὕτως. Τὰ τῆς διαλύσεως περιωθέντα, ὅπου ἐκ τῶν μερῶν τῶν σῶν μᾶλλον δόλον^a) παρεντέθηναι, ἢ περὶ παρ' ἐκείνων, καθ' ὧν τὰς δεήσεις ἐξέχεας, συνομολογεῖς, ἀνανεωθῆναι^b) βαρὺ ἐστίν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ σοι ἐγκλήματος ἄξιόν ἐστιν.

κατὰ δόλον ἴδιον] † Πολλὰκις υπέκλεψα τινα δικαιώματα ἢ ἀπέκρυψα διαθήκην^c), καὶ οὕτως παρεσκεύασα γενέσθαι τὴν διάλυσιν, ὡς υποπεσεῖν τῷ Κορνελίῳ δὲ φράτεις. ἵνα δὲ σοι καὶ κανὸνα καθολικὸν εἶπω· ὁ πρᾶγμα πρᾶττον ἐξ υπερβαλλούσης πονηρίας, ὡς ἐγκλήματος ἄξιον εἶναι τὸ γεγονός, κἂν μηδὲν τῶν ὁμολογούμενων ἐγκλήματι περιπέτη, ὅμως τῷ στελλιονάτου ἐγκλήματι κατέχεται. ὁ οὖν οὕτως ὁμολογῶν πεποιθῆναι τὸν δόλον ἐν τῇ διαλύσει δικαιώματα ἀποκρύψας, υπέπεσεν τῷ Κορνελίῳ δὲ φράτεις. [Sch. t. I. 813.]

ἢ περὶ παρ' ἐκείνων] Τοῦ γὰρ παθόντος τὸν δόλον μὴ βουλομένου ἀνατραπῆναι τὴν διάλυσιν, συμβαλέεται αὐτῷ τὸ λε. κερ. ὅπερ ἐστὶ Μοδεστίνου, κείται δὲ ἐν τῷ α'. τίτ. τοῦ βιβ. β'. λέγον· τὰ ὑπὲρ τινος εἰς ενεχθέντα κατ' αὐτοῦ οὐχ ἐμνησθέντα. καὶ τὸ α'. κερ. τοῦ ζ'. τίτ. αὐτοῦ. ζητεῖ καὶ τὴν ἐν τῷ λε. κερ. αὐτόθι παραπομπήν.

ἐγκλήματος ἄξιόν ἐστιν] Ἐρώτησις. Ποῖον γὰρ ὅλος ἐγκλημα εἶταίτε ἐκ τοῦ γενέσθαι τὸν δόλον; πολλὰκις ὡς εἴρηται ἐν τῇ ιθ'. τούτου τοῦ τίτ. διατ. υπέκλεψα τινα δικαιώματα, ἢ ἀπέκρυψε διαθήκην καὶ οὕτω παρεσκεύασε γενέσθαι τὴν διάλυσιν, ὥστε ὁμολογημένως ὑποπίπτειν αὐτὸν τῷ Κορνελίῳ δὲ φράτεις. τούτων οὖν ἀνιττόμενος ὁ βασιλεὺς τὸν Κορνελίον εἶπεν, ἐγκλήματος ἄξιον εἶναι τῷ συνομολογῶντι τὸ παρ' αὐτοῦ ἡμαρτημένον. ἵνα δὲ σοι καὶ κανὸνα καθολικὸν εἶπω· ὁ πρᾶγμα πρᾶττον ἐξ υπερβαλλούσης πονηρίας ὡς ἐγκλήματος ἄξιον εἶναι τὸ γεγονός, κἂν μηδὲν τῶν ὁμολογούμενων ἐγκλημάτων περιπέτη, ὅμως τῷ στελλιονάτου ἐγκλήματι κατέχεται, ὡς εἶπεν ὁ Οὐλπιανὸς ἐν τῷ η'. βιβ. τῶν de officio Proconsulis αὐτοῦ, τίτ. δὲ στελλιονάτου ἐγκλήματος, ὅς ἐστὶ εἰκοστός τοῦ μζ'. βιβ. ἐκεῖθεν γὰρ ἀνήκεται τὸ ζ'. διγ. τοῦ τίτ. τοῦ στελλιονάτου ἐγκλήματος, ὅς ἐστὶν εἰκοστός τοῦ μζ'. βιβ. τῶν διγιστων. κερωνίζει γὰρ ἐκεῖ, ὅτι, ὡς περὶ ἐστὶν ἐπὶ τῶν πρῶτων ἡμαρτημάτων ἢ δὲ δόλο, οὕτως ἐστὶν ἐν τοῖς ἐγκλήμασι τὸ στελλιονάτου· ἢ οὖν οὕτως ὁ ὁμολογῶν πεποιθῆναι τὸν δόλον ἐν τῇ διαλύσει, δικαιώματα ἀποκρύψας, υπέπεσε τῷ Κορνελίῳ δὲ φράτεις, ἢ κἂν μηδὲν τοιοῦτον ἡμαρτε, κατ' αὐτὸ τὸ ποιῆσαι τὸν δόλον τῷ γενικῷ ἐγκλήματι τῷ τοῦ στελλιονάτου υπέκειτο, καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν ἢ διάταξις τὸ ἐγκλήματος ἄξιον.

l. 31. μη'. d) 'Ο περὶ μιᾶς αἰτίας ἐνάγων καὶ διαλυσάμενος, εἰ καὶ ῥητῶς ἐπιγάγη, μηδὲν πλέον ἀπαιτεῖν, κἂν^e) μηδὲ προσθήσῃ^f) τὸ ταύτης ἕνεκεν τῆς αἰτίας,

x) Fabr. βοηθῆσαι. y) Sic Cod. Coisl. Fabr. οὐδ'. z) Sic Cod. Coisl. Fabr. τὴν τοιαύτην αἴτησιν ὁ βασιλ. a) Sic Cod. Coisl. Fabr. δόλον μᾶλλον. b) Sic Cod. Coisl. Fabr. ἀνανεῶσαι. c) Sic lego pro διαθήκης, quod habet Fabr. d) In Syn. legitur p. 145. e) Syn. καὶ. f) Syn. προσθήσει.

sem, ut fullo, tuque a me id, quod tua interest, consecutus esses, postea reperto rerum possessore ab eo actione in rem expertus vel res, vel pretium earum accepisses, adversus te conditione sine causa experiri possem: sic etiam post transactionem mecum factam, si res tuas apud alium inveneris easque acceperis, adversus te conditione sine causa experiri possum ex specie Ulpiani.

Ut enim dixi, tempore transactionis nec qui de rebus egit, nec qui earum nomine conventus est, eas possidebant, sed alius quis eas detinebat, quem nunc probatum est, in possessione rerum esse.

XLVII. Actor vel reus (ad utrumque enim constitutio pertinere potest) dolo¹) et fraude effecit, ut transactio de re iniretur. Postea vero ipse, qui dolum commisit, male contentus hac transactione eamque rescindere volens Principem adiit, dolum suum confessus ac dicens: quoniam dolo meo transactio interposita est, peto eam rescindi. Imperator igitur petitionem eiusmodi indigne ferens ita rescripsit. Transactione finita, cum ex partibus tuis magis dolum intercessisse, quam eorum²), contra quos preces fundis, confitearis, instaurari grave nec non criminis tibi est³).

1) dolo] Plerumque instrumenta quaedam subtraxi vel testamenti tabulas celavi, atque ita effeci, ut transactio iniretur, adeo, ut inciderim in legem Corneliam de falsis. Atque ut tibi generalem regulam proponam: qui per summam malitiam aliquid egit, quod merito crimen appellari queat, licet in nullum eorum, quae crimina esse in confesso est, inciderit, tamen stellionatus crimine tenetur. Qui igitur in transigendo dolo fecisse confitetur subtractis instrumentis, incidit in legem Corneliam de falsis.

2) quam eorum] Nam si is, qui dolum passus est transactionem rescindi nolit, proderit ei cap. 35. quod est Modestini, et positum est tit. I. lib. 2. quo dicitur: Quae pro aliquo introducta sunt, adversus eum non interpretamur. Et cap. II. tit. 6. eiusdem. Quare et adnotationem ad cap. 35. ibidem.

3) criminis tibi est] Interrogatio. Quale enim crimen omnino ex dolo commisso nasceretur? Plerumque; ut dictum est const. 19. huius tit. instrumenta quaedam subtraxit, vel testamentum celavit, atque ita effecit, ut transactio iniretur, adeo ut certum sit, eum incidere in legem Corneliam de falsis. Hanc igitur legem Corneliam subintelligens Princeps dixit, criminis esse confitenti id, quod deliquit. Atque ut tibi generalem regulam proponam: qui per summam malitiam aliquid egit, quod merito crimen appellari queat, licet in nullum eorum, quae crimina esse in confesso est, inciderit, tamen stellionatus crimine tenetur, ut ait Ulpianus lib. 8. eorum, quos de officio Proconsulis scripsit, tit. de crimine stellionatus, qui est vicesimus lib. 47. Inde enim desumptum est dig. 3. tituli de crimine stellionatus, qui est vicesimus lib. 47. Digestorum. Regulam enim ibi proponit: quod in privatis delictis de dolo actio est, idem in criminibus stellionatus est: vel sic: qui dolum admisit in transigendo subtractis instrumentis confitetur, incidit in legem Corneliam de falsis, aut si nihil eiusmodi admisit, eo ipso, quod dolo fecit, generati crimine stellionatus tenetur, ideoque constitutione dicitur, criminis.

XLVIII. Qui de certa aliqua causa egit¹) et transegit, etsi nominatim adiecerit, nihil amplius peti, nec addiderit, eius causae nomine, tamen adversus

ὅμως ἐρωμένως ἔχει τὰς ἐξ ἄλλων αἰτιῶν ἁρμοζούσας αὐτῷ κατ' ἐκείνου, πρὸς ὃν διελύσατο, ἀγωγάς.

ὁ περὶ μιᾶς αἰτίας ἐνάγων] Θεοδώρου. Ὁ περὶ μιᾶς αἰτίας διαλύσαμενος, εἰ καὶ εἴτη, μηδὲν λόγον ἔχει πρὸς τὸν διεκδικῶν αὐτοῦ, μηδὲ προσθέμενος, οἷοι περὶ αὐτῆς τῆς αἰτίας, οὐδὲν ἔργον ἐναγεῖ περὶ τῶν λοιπῶν πραγμάτων, ὧν ἔχει πρὸς αὐτόν.

ἐρωμένως ἔχει] Θασμαστὸν νόμιμον ἢ διάταξις αὐτῆ διδάσκει, καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ὡς εἰπεῖν, ζήτουμενον. ἐστὶ δὲ ὁ θεματισμὸς αὐτῆς οὗτος. πολλὰς εἰκόνας κατὰ τινος περὶ παραθήρης, καὶ ὑπὲρ ταύτης τῆς ἐναγωγῆς ἔδοξε λαβεῖν λόγον διαλύσεως ν. νομίσματα. ἐνετέθη δὲ ἐν τῇ διαλύσει, ὥστε ταῦτα μὲν λαμβάνοντα μηδὲν πλέον ἀπαιτεῖν τὸν πρὸς ἐμὲ διαλύσαμενον. εἶχον δὲ κατὰ τοῦ αὐτοῦ προσώπου καὶ ἀπ' ἄλλου συναλλάγματος ἐναγωγῆν, τυχὸν ἀπὸ δανείου. ἤλθον ἀπαιτῆσαι μετὰ ταῦτα τὰ ἀπὸ τοῦ δανείου καὶ ἀντιτίθηναι τὴν διάλυσον, λέγον, ἰδοὺ ὁμολόγησας λαμβάνων τὰ ν. νομίσματα παρ' ἐμοῦ μηδὲν πλέον ἀπαιτεῖν με· πῶς οὖν ἐπιχειρεῖς ἀπαιτῆσαί με; εἰ γὰρ ἠβούλου φυλαχθῆναι σοι ἄλλῃ τινὰ κατ' ἐμοῦ ἐναγωγῆν, ὠφείλες προσθεῖναι ἐν τῇ διαλύσει, μηδὲν με ἀπαιτεῖν ἄλλο ταύτης οὐνεκεν τῆς ὑποθέσεως· καὶ δῆλον ἦν, εἰ ταῦτα προσέθης, οἷοι περὶ τῆς παραθήρης μόνῃς διελύσω πρὸς ἐμὲ· νῦν δὲ, μηδὲν τοιούτων σου ἐντεθειμένος, ἀλλὰ καὶ γενικῶς συναφωνήσαντος πρὸς ἐμὲ, εἰ λάβης τὰ ν. νομίσματα, μηδὲν πλέον με ἀπαιτεῖν, πᾶσαν ἐναγωγῆν συνεχώρησας. [οὗτος] ἔ) μὲν ὁ θεματισμὸς τῆς διατ. ἢ δὲ διάταξις θασμαστὸν ἐπιφέρει νόμιμον, οἷοι ὁ περὶ μιᾶς αἰτίας ἐνάγων καὶ διαλύσαμενος καὶ τὰ ἐξῆς, ὡς ἐν τῷ Βασιλικῷ κεῖται. τοῦτο δὲ τὸ ἴδιον, ὡς εἶπον σοι, περὶ ἴδιου συναλλάγματος νόησον, οἷοι περὶ παραθήρης, ἢ περὶ ἰδίου πραγματος· τυχὸν γὰρ περὶ ἀγροῦ σοι ἐνήγον ἢ περὶ δίσκου, καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἐπὶ τῷ δίσκῳ διαλύσεως ἔδοξε με λαβεῖν τὰ ν. νομίσματα παρὰ σοῦ καὶ μηδὲν ἀπαιτῆσαι. κἄν μὴ προσκεῖται τὸ ταύτης ἔνεκεν τῆς αἰτίας, οὐδὲν μοι γίνεται πρόβλημα ἐπὶ ταῖς ἄλλαις ἁρμοζούσαις μοι κατὰ σοῦ ἀγωγαῖς, ἢ ἐπὶ ἄλλοις πράγμασι παρὰ σοῦ μοι χρεωστούμενοις.

μθ'. (H^h) κατὰ διάγνωσιν ἔξενεχθεῖσα ἀπόφασις κατὰ τὴν τῶν νόμων παραδόσιν εἰ μήτε διὰ ¹⁾ ἐκκλήτων, μήτε διὰ ²⁾ ἀποκαταστάσεως ἀνηρτήθη, περὶ τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως μάτην γίνεσθαι διάλυσιν οὐκ ἔστιν ἀμφίβολον. τοιγαροῦν εἰ μὴ Ἀκουλιανῆς ³⁾ ἐπερωτήσεως καὶ ἀποχῆς καὶ ἀμεριμνίας ἐπακολουθησάσης τὴν ἁρμοζούσαν σοι ἀντίληψιν ⁴⁾ ἀγωγῆν, ὁ ἄρχων τῆς επαρχίας τῷ εἰωθότῳ τρόπῳ τῶν νόμων τοῖς κεκοιμημένοις πράγμασι πέρας ἐπιθεῖναι καὶ ἀποτελεσμα σπουδάσει.

κατὰ διάγνωσιν] Θεοδώρου. Εἰ μὴ μόνῃ ἢ Ἀκουλιανῆ παρακολούθησεν, οὐ γίνεται μετὰ ψήφου διάλυσις. μὴ οὖν ἐναντιωθῆ σοι ἢ ζ'. διατ. τοῦ παρόντος τιτ. λέγουσι, οἷοι καὶ ἐπὶ τῇ δίκῃ τῆς δὲ ἰνοφρμιόσου γενομένη διάλυσις οὐκ ἀνατρέπεται. οὐδὲ γὰρ λέγει, οἷοι πέρας ἔσχεν ἢ δίκῃ, τοῦτέστι ἢ ἀγωγῆ καὶ κινήσεως τῆς δὲ ἰνοφρμιόσου.

Δύο μόνως αἰτίας, ὡς ὄφεις, ὑπεξέειλε ἢ διάταξις, ἐξ ὧν ἐπιτρέπεται καὶ μετὰ ἀποφασιν διαλύεσθαι, τῷ τῆς ἐκκλήτου λόγῳ καὶ τὴν τῆς ἀποκαταστάσεως. οἷοις, οἷοι ἐν τῷ α'. τῶν δὲ ὄφειδος βιβ. τιτ. ζ'. διγ. κγ'. καὶ ἄλλως εἶπεν, ὡς τὴν τῆς ἰν δούπλουμ περσεκουτιόσου καὶ τὴν τοῦ ἐλλόγου ἀμφιβαλλέσθαι, εἰ γέγονεν ἀπόφασις ἢ μὴ γέγονεν ὅλως. καὶ εἰ καὶ τὰ μάλιστα ὁ τῆς ἰν δούπλουμ περσεκουτιόσου τρόπος ἀχρηστός ἐστὶ σημερον, ἀλλ' ὅλως μὲνησο τῆς ἐτέρας αἰτίας τῆς εὐλόγου, δι' ἧς ἔξεστι μετὰ ἀποφάσεως διαλύεσθαι. κἄν τὰ μάλιστα ἢ διάταξις αὐτῆ γενομένη ἐκκλήτου μὲνηται, ὅμως γίνωσκε, οἷοι, κἄν μήπω ἐξεκαλέσατο ὁ καταδικασθεῖς, ἠμελλε δὲ ἐκκαλέσασθαι ἐνδραφιλενομένου ἐπὶ τοῦ χρόνου, ἢ καὶ ἠπέλει ἐκκαλέσασθαι, καὶ διὰ τοῦτο διελύσαμεν πρὸς αὐτόν, ἐρωταται πᾶσι τῶν ἢ διαλύσεως ἢ μετὰ ἀποφασιν γενομένη, ὡς φησὶν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ τῶν δὲ ὄφειδος. οὐ μόνον οὖν τὸ ἐπιδοθῆναι τὴν ἐκκλήτον ἐρωτῆσθαι ποιεῖ τὴν ἐπὶ τῷ ἰουδικατῷ διαλύσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ εἶτι δύνασθαι ἐπιδοθῆναι ἐκκλήτον κατὰ τῆς ἀποφάσεως. καὶ

eum, cum quo transegit, actiones ex aliis causis sibi competentes integras habet ²⁾).

1) qui de certa aliqua causa egit] Theodori. Qui de certa aliqua causa transegit, etsi dixerit, nihil amplius ab adversario se petiturum, nec adiecerit, eiusdem causae nomine, nihilominus de reliquis rebus agit, quarum nomine ei cum illo actio est.

2) integras habet] Ius admirabile haec constitutio docet, de quo quotidie quaestio oritur. Species autem eius haec est. Plerumque adversus aliquem depositi egi et placuit, ut huius actionis nomine quinquaginta aureos acciperem. Transactioni insertum erat, ut his acceptis nihil amplius ab eo, qui mecum transegit, peterem. Adversus eandem personam actionem ex alio contractu, fortasse ex mutuo habebam. Postea conditione ex mutuo experienti mihi alter transactionem obicit, dicens: ecce, promisisti, quinquaginta aureis acceptis te nihil amplius a me petiturum: quomodo igitur adversus me agere conaris? nam si aliam quandam adversus me actionem tibi servari volebas, transactioni addere debebas, te nihil amplius huius causae nomine a me petiturum: et certum erat, si haec adiecisses, te de deposito tantum mecum transigisse: nunc autem, quum nihil eiusmodi inserueris, imo generaliter mecum pactus sis, quinquaginta aureis acceptis te nihil amplius a me petiturum, omnem actionem remisisti. Haec quidem est species constitutionis. Constitutio mirabile ius proponit, qui de certa aliqua causa egit et transegit et quae sequuntur, ut in Basilico. Hunc textum, ut dixi, de certo quodam contractu intellige, verbi causa de deposito, vel de certa re. Fortasse enim de agro vel de disco tecum egi, et transactionis de disco inita nomine placuit, ut quinquaginta aureis a te acceptis nihil a te peterem. Licet non sit additum, huius causae nomine, tamen nullum praedictum patior circa alias actiones mihi adversus te competentes vel circa alias res a te mihi debitas.

XLIX. Si causa cognita ¹⁾ prolata sententia, sicut iure traditum est, nec appellatione, nec in integrum restitutione suspensa est, de eiusmodi sententia frustra transigi non est ambiguum. Proinde si non Aquiliana stipulatione et acceptilatione subsecuta competentem tibi actionem peremisti, Praeses provinciae usitato more legum rebus iudicatis finem et effectum adhibere curabit. L. 32. C. II. 4.

1) causa cognita] Theodori. Si Aquiliana stipulatio subsecuta non sit, post rem iudicatam non transigitur. Ne igitur repugnare tibi videatur const. 6. huius tit. qua dicitur, nec de inofficiosi querela inita transactionem rescindi. Nec enim dictum est, finem habuisse litem, id est actionem et querelam inofficiosi.

Duas tantum causas, ut vides, constitutio exceptit, ex quibus etiam post rem iudicatam transigere permittit, appellationis scilicet et in integrum restitutionis causam. Nosti, lib. I. de rebus, tit. 6. dig. 23. et alibi, commemorari causam in duplum persecutionis eamque, si iure dubitetur, utrum iudicatum sit, necne. Etiamsi causa in duplum persecutionis hodie inutilis sit, tamen alterius iustae causae, ob quam post res iudicatas transigere licet, memineris. Licet haec constitutio appellationis interpositae mentionem fecerit, tamen scito, etsi condemnatus nondum appellaverit, intra tempus autem statutum appellaturus sit, vel etiam minatus sit, se appellaturum, ideoque cum eo transegerim, transactionem post rem iudicatam inita omnino valere, ut eodem loco parte de rebus dicitur. Non solum igitur, quod appellatio interposita sit, transactionem de iudicato factam validam reddit, verum etiam, quod adhuc adversus sen-

g) οὗτος deest in Cod. Coisl. Quapropter supplēvi et uncis inclusi. 7) In Syn. legitur p. 145. sq. 8) Syn. δ'. 4) διὰ deest in Syn. 5) Sic Cod. Coisl. Syn. Ἀκουλιανῆς. Fabr pro Ἀκουλιανῆς habet προστίμου. 6) Syn. ἀντίληψιν. Leuncl. in marg. ἀντίληψιν.

μετὰ ἀπόφασιν γὰρ μετὰ τῆς Ἀκουλιανῆς ἐπερωτήσεως καὶ ἀκεπιλιatioνος γενομένην τὴν διάλυσιν ἐροῦσθαι δεχόμεθα, ὡς δηλοῖ ἡ προκειμένη διάταξις. καὶ λοιπὸν εἶν δόλος ἐπὶ ταύτῃ τῇ διαλύσει γέγονεν, δίδεται ἡ δὲ δόλο. ἀεὶ γὰρ τῆς Ἀκουλιανῆς ἐπερωτήσεως ἀδίκως ἢ κατὰ δόλον γενομένης ἢ μὲν ἀγωγὴ ἀναιρεῖται διὰ τὴν ἰσὺν καὶ τὴν νοβηλιονα τῆς Ἀκουλιανῆς ἐπερωτήσεως ἢ δὲ δόλο δίδεται ὡς ἐν ἐρημίᾳ πάσης ἄλλης ἀγωγῆς κατὰ τοῦ πεποιηκότος τὸν δόλον.

Καλῶς εἶπεν ἡ διάταξις τὸ κατὰ διάγνωσιν ἢ γὰρ παρὰ τὸν τύπον τῶν δικαιοτήριων ἐξελεχθεῖσα ἀπόφασις ἀνυποστατος εἶναι, ὡς κει. . . τοῦ α. τι. τοῦ θ'. βιβ.

† Δεῖ γινώσκων, ὅτι διὰ τῆς ἐκκλήτου καὶ διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως ἀνορθοῦται ἀπόφασις, καὶ δυνατὸν ἐν τῷ μεταῦ διαλύσθαι· εἰ γὰρ πρὸ τῆς διετίας τῆς ἐκκλήτου διάλυσιν γέγονεν, εἰ καὶ μὴπω τὴν ἐκκλήτου ἐάντησεν ὁ καταδικασθεὶς, δύναιται διαλύσθαι. [Sch. u. l. 814.]

L. 33. C. II. 4. ν'. Ἐνῆγε τις κατὰ τινος περὶ ἀγροῦ, καὶ συνέδοξεν, ἀντὶ τοῦ ἀγροῦ, ὃν ἐξεδίκει, ἔτερον αὐτῷ χωρίον¹⁾ δοθῆναι λόγῳ διαλύσεως, ἐλεύθερον πάσης ὑποθήκης, ἀλλ' ὁ λαβὼν²⁾ τοῦτο τὸ χωρίον τὸ ἀντὶ τῆς³⁾ διαλύσεως αὐτῷ δεδομένον⁴⁾, εὔρεν αὐτὸ μετὰ ταῦτα ἀλλότριον ὃν ἐκ μέρους, ἢ καὶ⁵⁾ ὑποκειμένον τισι δανεισταῖς τοῦ δωκότος αὐτοῦ⁶⁾, καὶ προσῆλθε διὰ τοῦτο βασιλεῖ, παρακαλῶν ἀνατραπῆναι τὴν διάλυσιν. λέγει τοῖνυν πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς, ὅτι⁷⁾, ἐὰν ὑπὲρ τοῦ ἀγροῦ, ὃν ἐξεδίκεις, χωρίον δῆλους ὄρους περιέχον ἐλεύθερον δοθῆναι σοι διαλύσεως ἐνεκεν ἤρесе, καὶ μηδὲ ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐλάττων τῶν εἰκοσι πέντε ἐνιαυτῶν ὑπῆρχες· εἰ καὶ τοῦτο τὸ χωρίον τὸ δοθέν σοι ἐφάνη μετὰ ταῦτα ἐνεχυριασμένον⁸⁾, ἢ ἐκ μέρους ἀλλότριον ὃν, ἀνανεωθῆναι τὴν ὑπαὶς τμηθεῖσαν δίκην κωλύουσιν οἱ νόμοι. ἐκ δὲ τῆς ἐπερωτήσεως, ἣτις γέγονε περὶ τοῦ φυλαχθῆναι τὴν διάλυσιν, ἢ εἰ μὴ γέγονεν ἐπερωτήσις⁹⁾, κατὰ τὴν δύναμιν τοῦ συμφώνου τὸ ἴκανόν γενήσεται σοι. ἐὰν δὲ αὐτὸν τὸν ἀγρὸν, περὶ οὗ ἐνήγες, καὶ περὶ οὗ διελίσω, παρὰ¹⁰⁾ σοὶ ὄντα ἢ ὁ δημόσιος¹¹⁾, ἢ ἄλλος τις ἐξεδίκεσεν ὡς ἀλλότριον, οὐδὲν δύνασαι ὑπαίτησαι τῶν ὑπὲρ διαλύσεως ἐπηγγελμένων σοι.

ἀντὶ τοῦ ἀγροῦ] Σημείωσαι, ὅτι δυνατόν ἐστι, τῷ περὶ ἀγροῦ ἐνάγοντι λόγῳ διαλύσεως ἄλλον ἀγρὸν δοθῆναι. δὴκα δὲ ὁροθεῖα ἔχοντα ὑποτίθεται τὸν ἀγρὸν, ἐπειδὴ μέλλει λέγειν, ἐφάνη μετὰ ταῦτα μέρος τοῦ ἀγροῦ ἀλλότριον. εἰ γὰρ ἀόριστως ἐπηγγέλθη δοθῆναι ἀγρὸς, μὴ ἔχων ὁροθεῖαν, πᾶς ἠδυνάμεθα νοῦσαι, εἰ μέρος ἐξ αὐτοῦ ἀλλότριον εὔρεθῆ; ὅσον γὰρ ἴσχυε μέρος εἰ ἐξεδίκεθι ὡς ἀλλότριον, ὁ ἀκμῆν περιλαμβανόμενος ἠδυνάτο καλεῖσθαι praedium, μηδαμῶθεν ὄροις ἰδίῳ περιλαμβανόμενος. νῦν δὲ τὸ ἔχειν ὁροθεῖαν τὸν ἀγρὸν δείκνυσι, εἰν μέρος ἐξ αὐτοῦ ἐκδικεῖται.

δῆλους ὄρους περιέχον] Καὶ τοῦτο πρὸς τὸ μέλλον περὶ τῆς ὑποθήκης λέγεσθαι προαναφώνησεν, ἵνα εὔρεθῆ παρὰ τὴν ἠγῆν ἐπαγγελίαν τοῦ παρέχοντος τὸν ἀγρὸν ὑποκειμένου τοῖς δανεισταῖς ὁ ἀγρὸς. Ἐρωτ. Εἰ γὰρ καὶ μὴ ἐπηγγελάτο μοι παρέχειν ἐλεύθερον τὸν ἀγρὸν, ἀλλὰ μόνον εἶπε, δίδωμί σοι λόγῳ διαλύσεως τῶνδε τὸν ἀγρὸν, εὔρεθῆ δὲ ὑποκειμένου, οὐκ ἀνάγκη εἶχεν, ἐλεύθερον τῆς ὑποθήκης παραδοῦναι τὸν ἀγρὸν; μάθε, ποτὲ μὲν ὁ χρεωστὴν δεσποτῆς [δύναιται] ἐκποιῆσαι τινα πράγματα καὶ ἐλεύθερον καὶ ὑποθήκης ἀπηλαγμένον τὸν ληγατενθέντα ἀγρὸν δίδουσι, ὡς δεσποτῆν με χρεωστῆ ποιῆσαι τοῦ ἀγροῦ. ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ δὲ δόλο τῶν πρώτων ἐκ τοῦ Οὐλπιανῶν μαμαθῆκαμεν, ὅτι καὶ ὁ τῆ νοβηλιᾶ ἐναγόμενος καὶ ἐκιδούσος τὸν οἰκέτην ἐκ νοβηλιᾶς, ἐλεύθερον ὑποθήκης ὀφείλει παρέχειν αὐτόν· εἰν γὰρ ὑποκειμένον αὐτόν ἐκδοῦν, εἰ μὴ ἔξω δικαιοτήριον κατέβαλεν αὐτόν, εἰ κατέχεται τῇ νοβηλιᾶ, ὡς μηδὲ ἐλεύθερωθεῖς τῆς ἐνοχῆς· εἰν δὲ ἐν δικαιο-

tentiam appellatio interponi possit. Nam et post rem iudicatam transactionem per Aquilianam stipulationem et acceptilationem factam valere accipimus, ut haec constitutio docet. Ceterum si dolo in hac transactione factum quid esset, de dolo actio daretur. Aquiliana enim stipulatione iniure vel per dolum facta, semper quidem actio propter vim et novationem stipulationis Aquilianae tollitur: de dolo autem actio adversus eum, qui dolo fecit, datur, deficiente omni alia actione.

Recte constitutio dixit, *causa cognita*: sententia enim adversus formam iudiciorum prolata irrita est, ut cap. . . tit. 1. lib. 9.

Sciendum est, appellatione et in integrum restitutione sententiam suspendi et interim transigi posse. Si enim ante biennium agendae appellationi praestitutum transactum sit, licet damnatus appellationem nondum exercuerit, transigi potest.

L. Quidam fundum a quodam petiit, et placuit, pro fundo¹⁾, quem vindicabat, aliud ei praedium liberum omni hypotheca transactionis nomine dari. Verum qui praedium hoc transactionis nomine datum accepit, postea id alienum pro parte esse comperit, vel etiam creditoribus quibusdam eius, qui dedit, obligatum, ideoque Principem adiit, transactionem rescindi postulans. Respondet igitur ei Princeps: Si pro fundo, quem petebas, praedium certos fines continens²⁾ liberum dari tibi transactionis causa placuit, nec eo tempore minor annis vigintiquinque³⁾ fuisti: licet praedium, quod tibi datum est, obligatum postea vel alienum pro parte fuerit probatum, instaurari semel decisam litem prohibent iura. Ex stipulatione sane, quae de transactione servanda facta est, vel si stipulatio non intercessit, secundum vim pacti tibi satisfiet. Si vero ipsum fundum⁴⁾, quem petieras et de quo transegesti, apud te constitutum vel fiscus vel alius quis a te vindicavit, tanquam alienum, nihil eorum, quae tibi transactionis causa promissa sunt⁵⁾, petere potes.

1) pro fundo] Observa, fundum vindicanti transactionis nomine alium fundum dari posse. Ponitur autem, agrum certos fines habere, quia dicturus est, postea pars agri aliena apparuit. Nam si indefinite agrum dari promissum sit, certis limitibus non circumscriptum, quomodo scire poteramus, num pars eius aliena sit? Nam quantumque pars tanquam aliena petita fuerit, fundus undique consideratus et nulla ex parte certis limitibus circumscriptum praedium appellari potuit. Nunc autem id, quod fundus certos fines habet, ostendit, si pars eius vindicetur.

2) certos fines continens] Et hoc praedixit ratione eius, quod de hypotheca dicendum est, ut contra expressam promissionem eius, qui agrum praestat, ager creditoribus obligatus reperitur. Interrogatio. Nam etsi non promisit, se mihi agrum liberum praestaturum, sed tantum dixit, do tibi transactionis nomine hunc fundum, fundum autem obligatum esse apparuit, nonne fundum hypotheca liberatum tradere necesse habet? Scias, aliquando quidem dominum debitorem alienare res quasdam posse, et fundum legatum liberum et hypotheca liberatum dare posse, ut dominum fundi me facere debeat. Verum etiam in tit. de dolo parte prima Digestorum ab Ulpiano didicimus, eum, qui actione noxali conventus sit, et servum noxae dederit, hypotheca liberatum eum praestare debere: nam si obligatum eum noxae dederit, nisi extra iudicium eum sol-

n) Fabr. χωρίον αὐτῷ o) Sic Cod. Coisl. Fabr. ἀλλὰ λαβὼν. p) τῆς deest apud Fabr. habet Cod. Coisl. q) Sic Cod. Coisl. Fabr. δίδωμι. r) καὶ Cod. Coisl. deest apud Fabr. s) Sic Cod. Coisl. Fabr. αὐτῷ. t) ὅτι Cod. Coisl. deest apud Fabr. u) Sic Cod. Coisl. Fabr. ἠνεχυριασμένον. v) Sic Cod. Coisl. Fabr. nil nisi ἢ μὴ γέγονε. w) Sic Fabr. Cod. Coisl. male περὶ. x) Sic Cod. Coisl. Fabr. τὸ δημόσιον.

στηρίω δεδωκώς τὸν ὑποκειμένον οἰκέτην εἰς νόξαν ἀβσολου-
τιώτος ἐπέτυχεν, ἡλευθέρωται μὲν τῆς νοξάλιας διὰ τὴν ἀβσολου-
τιότητα, κατέχεται δὲ τῆ τοῦ δόλου. τὸ δὲ ἄμαχον βουλομένη
ἢ διατάξις θεμασίαις εἶπεν, ὅτι καὶ ῥητῶς ἐπηγγελίαιτο, ἐλευ-
θερον πάσης ὑποθήκης δίδουαι τὸν ἀγρὸν.

ἐλάττων τῶν εἴκοσι πέντε ἐνιαυτῶν] Εἰ γὰρ ἦν
ἐλάττων τῶν κς. ἐνιαυτῶν, ἡδύνατο δι' ἀποκαταστάσεως ἀνα-
τρέπειν τὴν διαλύσειν, ὡς προΐοντες ἔχομεν εὐρεῖν ἐν τῷ βιβ-
τούτῳ ἐν τῷ λβ. τι. ἦτοι βιβ. ι. τι. ιδ'. σημειώσαι γ) δὲ δ',
ὅτι ὁ μείζων τῶν κς. ἐνιαυτῶν οὐδὲ ἀλλοτρίων εὐρεθέντων
τῶν ἐπὶ διαλύσει α) δεδομένων αὐτῷ οὐδὲ ὑποκειμένων δύναται
ἀνατρέψαι β) τὴν διάλυσιν, ἀλλ' ἢ διὰ τῆς ἐκ ε) στυπουλάτου,
ἢ διὰ τῆς πρασοκρίτις βέβητος δ) γίνεται αὐτῷ ε) τὸ ἀζήμιον.
ἢ δὲ διαλύσει μὲνι f) βεβαία. [Sch. x. I. 814.]

Ἐάν δὲ αὐτὸν τὸν ἀγρὸν] † Σημειώσαι, ἐάν τις περὶ
πραγματῶν διαλύσειν πρὸς ἐμὲ παρ' αὐτῷ κειμένον, καὶ ἐπαγ-
γέλωμαι μὲν αὐτῷ παρεῖν ὑπὲρ διαλύσεως ἕτερα πράγματα·
συμβῆ δὲ ἐπὶ παρ' αὐτῷ ὅντα ἐκδικηθῆναι παρὰ τοῦ φίσκου ἢ
τινὸς ἰδιώτου ε) τινὸς ἐκεῖνα τὰ πράγματα, περὶ ὧν διελύσατο
πρὸς ἐμὲ, οὐδεμίαν ἔχει λοιπὸν ἀγωγὴν κατ' ἐμοῦ εἰς ἀπαίτη-
σιν τῶν ἐπαγγελθέντων αὐτῷ λόγῳ διαλύσεως. τότε δύναται
κινεῖν, ὅτι ἦν προὑποκειμένον χρεῖσιν ἢ ὑπῆρχεν ἠνεχυρασμένον.
[Sch. y. I. 814.]

τῶν ὑπὲρ διαλύσεως ἐπηγγελμένων] Θαυμάζω,
ὅτι ἀνωτέρω περὶ ἀγρῶν θεμασίαις κηρῶσι τὸν διαλυσάμενον,
νῦν πληθυντικῶς ἐνημιόνευσεν πολλῶν πραγμάτων ἢ διατάξις.
τοῦτο δὲ οὐδεμίαν παραλλαγὴν τῷ νομίμῳ ποιεῖ. ἐσαφῆρσε
γὰρ τὸ θαυμαστὸν νόμιμον ἐκεῖνο, ὅτι ἐάν τις περὶ πραγμά-
των διαλύσει πρὸς ἐμὲ παρ' αὐτῷ κειμένον, καὶ ἐπαγγέ-
λωμαι μὲν αὐτῷ παρεῖν ὑπὲρ διαλύσεως ἕτερα πράγματα,
συμβῆ δὲ ἐπὶ παρ' αὐτῷ ὅντα ἐκδικηθῆναι ἀπ' αὐτοῦ ἢ παρὰ
τοῦ φίσκου, ἢ παρὰ ἰδιώτου τινὸς ἐκεῖνα τὰ πράγματα, περὶ
ὧν διελύσατο ἤδη πρὸς ἐμὲ, οὐδὲ ἔχει λοιπὸν ἀγωγὴν κατ'
ἐμοῦ εἰς ἀπαίτησιν τῶν ἐπαγγελθέντων αὐτῷ λόγῳ διαλύσεως.

να'. Γυναῖκες ὑπὸ ἀδελφοῦ ἰδίου ἐπιτροπευθεῖσαι,
εἰδύται χρεωστῆσθαι παρ' αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐπιτροπῆς οὐκ
ὀλίγην ποσότητα, ὅμως ἐκουσίως ἢ κατὰ διαλύσειν ἢ
κατὰ δωρεῆς τρόπον παρεχώρησαν αὐτῷ τὴν τῶν ἐπι-
τροπικῶν λόγων ἀπαίτησιν· μᾶλλον δὲ ἐπηγγέλιαιτο κλη-
ρονόμους αὐτάς γράφειν, ἢ καὶ ἐπρωτήθη αὐτάς περὶ
τούτου· ἀλλ' αἰσθόμεναι, ὅτι παραβαίνει τὴν ἐπὶ τῇ
κληρονομίᾳ β) πρὸς αὐτάς γενομένην ἐπαγγελίαν, προσ-
ῆλθον βασιλεῖ, ὡς δόλον παθοῦσαι καὶ βουλόμεναι τὴν
διάλυσιν ἀνατρέψαι. ἀντιγράφει οὖν πρὸς αὐτάς θαυ-
μασίως δ βασιλεὺς ι). Ὅποτε δωρεῆς ἔνεκεν ἢ διαλύ-
σειν τὴν ἐνοχίαν τῶν κεχρεωστημένων ἡμῖν προφάσει
τῆς διοικηθείσης ἐπιτροπῆς εἰδύται τῷ ἀδελφῷ τῷ ἡμε-
τέρῳ παρακεχωρημένα ὑμῶν θεματίζετε, καὶ οὐδέποτε
τῷ βουλομένῳ γίνεται δόλος, μᾶτην περὶ δόλου μέμ-
φροσθε· καὶ οὐδὲ εἰς τὸ πληρῶσαι τὴν ἐπερωτήσιν ἦτοι
τὴν ἐπαγγελίαν τῆς ἰδίας κληρονομίας ἀναγκάζεται.

γυναῖκες] Θεοδώρου. Ἡ διὰ δωρεῆν γενομένη διάλυσις
ἔργωται καὶ μὴ παρακολουθούσης τῆς δωρεῆς. μὲνησο τῆς κς.
διατ. τοῦ παρόντος τι. καὶ μὴ ἐναντιωθῆ σοι ἢ λη'. διατ.
τοῦ παρόντος τι. ἀλλὰ ἰδικὸν ἐπὶ δωρεῆς δεῖται τοῦτο. τῷ μὴ
θέλοντι καὶ τῷ εἰδῶτι, κἂν βούληται, δόλος οὐ γίνεται.

οὐδὲ εἰς τὸ πληρῶσαι] Οὐκ ἐνέχεται τις, μὴ γράφω
κληρονόμους, ὃν ὑπέσχετο. μὲνησο τῆς ιε'. διατάξεως τοῦ γ'.
τι. τοῦ παρόντος βιβ. σημειώσαι κ) τοὺς δύο κανόνας τῆς δια-
τάξεως πᾶν θαυμαστὸς ὄντας ι). τὸν ἕνα μὲν, ὅτι οὐδέποτε
τῷ βουλομένῳ δόλος γίνεται, τὸν δὲ ἕτερον, ὅτι κἂν ἐπαγγεί-

verit, adhuc noxali actione tenetur, quasi obligatione
liberatus non sit: si vero in iudicio servo obligato
noxae dato absolutionem impetravit, noxali quidem
actione propter absolutionem liberatur, doli autem
actione tenetur. Constitutio autem, quum rem non am-
biguam fingere vellet, dixit, nominatim eum promississe,
ut fundum omni hypotheca liberum praestaret.

3) minor annis vigintiquinque] Nam si mi-
nor XXV annis erat, in integrum restitutionis auxilio
transactionem rescindere poterat, ut infra reperimus
hoc libro tit. 31. sive lib. 10. tit. 14. Observa autem,
maiores XXV annis nec si res transactionis nomine ei
datae alienae vel pignori datae deprehendantur, trans-
actionem rescindere posse, sed vel actione ex stipulatu
vel actione praescriptis verbis eum indemnitate conse-
qui. Transactio autem rata manet.

4) si vero ipsum fundum] Nota, si quis de re-
bus apud se constitutis mecum transegerit, egoque trans-
igendi causa alias res ei dare promisero, a fisco autem
vel privato quodam illas res, de quibus mecum trans-
actum est, adhuc apud illum constitutas vindicari con-
tulerit, nullam adversus me ad petenda ea, quae trans-
actionis nomine ei promissa sunt, actionem postea eum
habiturum. Tunc agere potest, quum praedium iam
debitis praegravatum aut creditoribus obligatum erat.

5) eorum, quae transactionis causa pro-
missa sunt] Miror, constitutionem, quae supra po-
suit, de fundo egisse eum, qui transegit, nunc numero
plurali plurium rerum mentionem facere. Hoc autem
in iure discrimen non facit. Mirabilis enim ille iuris
locus ostendit, si quis de rebus apud se constitutis
mecum transegerit, egoque alias res transactionis no-
mine dare ei promisero, illas autem res, de quibus
iam mecum transegit, adhuc apud illum constitutas vel
a fisco vel a privato quodam vindicari contingat, nullam
eum postea adversus me actionem ad petenda ea, quae
transactionis nomine ei promissa sunt, habiturum.

LI. Mulieres 1), quae in tutela fratris sui fue-
rant, scientes, ex causa tutelae non modicam quan-
tatem sibi ab eo deberi, tamen ultro vel transactio-
nis vel donationis causa tutelarium rationum petiti-
onem ei remiserant. Imo vero eas se heredes insti-
tuturum frater pollicitus erat, aut etiam stipulantibus
iis hoc promiserat. Verum cum animadvertent, pro-
missionem hereditatis causa praestitam eum non im-
plere, Principem adierunt, quasi dolum passae ac
transactionem rescindi desiderantes. Princeps igitur
mirabiliter eis rescriptit. Cum donationis seu trans-
actionis causa administratae tutelae debiti scientes vos
obligationem fratri vestro remisisse proponatis, nec
unquam volenti dolum inferatur, frustra de dolo que-
rimini, nec ad implendam 2) stipulationem sive pol-
licitationem hereditatis propriae adstringitur.

L. 34.
C. II. 4.

1) mulieres] Theodori. Transactio donationis
causa facta valet, etiamsi donatio non subsequatur.
Memineris const. 25. huius tit. Nec repugnare tibi vi-
deatur const. 38. huius tit. sed specialiter de donatione
hoc accipe. Nolenti et scienti, licet velit, dolum non
infertur.

2) nec ad implendam] Non tenetur, qui heredem
non scripsit, quem se instituturum promisit. Memineris
const. 15. tit. 3. huius libri. Nota duas regulas consti-
tutionis valde mirabiles, alteram, volenti nunquam do-
lum inferri, alteram, etiamsi quis aliquem se heredem

γ) Inde a σημειώσαι hoc scholium habet Fabr. T. I. p. 814. sed nonnulla addit. α) δὲ deest apud Fabr. α) Fabr. διαλύσεως. β) Fabr. ἀνατρέπειν. γ) Fabr. ἐξσττυουλάτου add. ἦτοι τῆς ἐξ ἐπερωτήσεως καὶ συμφώνου ἀποκρίσεως. δ) Fabr. addit: ἦτοι ἀγωγῆς τῶν προγεγραμμένων ὀφμάτων ἦτοι συμφώνων. ε) Fabr. αὐτοῦ. f) Fabr. διαμῖνει. g) Sic mihi legendum videtur pro παρὰ τοῦ ἰδίου τινός, quod nullum praebet sensum. Et τοῦ ἰδίου manifesto corruptum est ex ἰδιώτου. h) Sic Fabr. melius, quum Cod. Coisl. τῇ τοῦ κληρονόμου. i) Sic Cod. Coisl. Fabr. ὁ βασιλεὺς θαυμασίως. k) Inde a σημειώσαι usque ad finem hoc scholium habet Fabr. l) Fabr. nil nisi σημειώσαι δύο κανόνας ἕνα μὲν.

ληταί^m) τις, γράφειν τινά κληρονόμον, ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιγγελίας οὐ κατέχειται, οὐδὲ ἀναγκάζεται πληροῦν αὐτὴν· οὐδὲⁿ) γὰρ δυνάμεθα τὴν ἐλευθέρων τῆς διαθήκης ἐξουσίαν στεροχωρεῖν ἑαυτοῖς ἢ δια πάκτου^o) ἢ καθ' ἑαυτὸν^p) τρόπον, ὡς ἐγνωμεν καὶ ἐν τῷ 5. βιβ. τῶν δὲ ἑβέδων, ὅμοιον ἐν τῇ κε. διατάξει^q). καὶ ὡς δὲ ἡ διατάξις ἀπλῶς καὶ ἀπολελυμένης ἐθεμάτισεν αὐτὰς δωρησαμένας^r) τῷ ἰδίῳ ἀδελφῷ τὸ χρέος καὶ ἐκέκον ἐξωθεν ἐπαγγελλόμενον γράφειν αὐτὰς κληρονόμους· εἰ γὰρ ὅπως ἐπι^s) τοῦτω ἐγένετο ἢ τοῦ χρέους συγχώρησις, ἠδυνάτο^t) ἔχειν κατὰ τοῦ παραβαίνοντος τὸν causa data, causa non secuta κοινικτικῶν^u), καὶ κινεῖν^v) ἰσῶθεν τῇ ἀρχαίαν ἀγωγὴν, καὶ ἀντιτιθέναι τῇ τοῦ πάκτου παραγραφῇ δόλου ἡλεκτικαίονα^w). [Sch. z. I. 814. sq.]

† Διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, οὐ δυνάμεθα τὴν ἐλευθέρων τῆς διαθήκης ἐξουσίαν τινὸς στεροχωρεῖν. [Sch. z. I. 814.]

L. 35. γβ'. Ἐνάγων τις κατὰ τινος διελύσατο πρὸς αὐτὸν καὶ ἡ δεσποτεία τοῦ πράγματος εἰς αὐτὸν μετηνέχθη ταύτης ἔνεκεν τῆς διαλύσεως, ἢ ἐπηρεωτήθη αὐτῷ ὁ διάδικος αὐτοῦ, παρῆσχεῖν τινὰ πράγματα ὑπὲρ τῆς διαλύσεως ταύτης· ἢ ἔχων αὐτὸν ἐνοχὸν ἐπὶ τινι χρεῖ, παρεχώρησεν αὐτῷ τὴν κατ' αὐτοῦ^x) ἐνοχίαν, ἵνα διαλύσῃται πρὸς^y) αὐτόν. ταῦτα δὲ πάντα γέγονε φίλων παρόντων. ἀλλὰ μετὰ ταῦτα μεταμεληθεὶς ὁ διαλυσάμενος πάντα μὲν, ὅσα διηγήσαμην, ὁμολογεῖ γεγονέναι· ἐξαιτεῖ δὲ, ὡς βίαν δῆθεν παθῶν ἀνατρέψαι τὴν διάλυσιν. ἀλλ' ὁ βασιλεὺς φησιν^z). Τὴν διάλυσιν, ἣ τις τῇ τῆς δεσποτείας μεταθέσει ἢ τῇ τῆς ἀγωγῆς ἐπερωτήσῃ^a) ἢ τῇ τῆς ἀγωγῆς ἀναιρέσει τέλος ἐδέξατο, ὅποτε αὐτὴν καὶ φίλων παρόντων κατὰ ἀλήθειαν ἀποδείκνυται γεγονέναι, φόβον προκαλύμματι ἀνασχισθῆναι ἐξαιτουτὸς σου ἢ ὁμολογία ἀποκαλύπτει σου τὴν ἀνασχυσίαν.

ἐνάγων τις] Θεοδώρου. Οὐκ ἀνατρέπει τις τὴν γενομένην ἐμπροσθεν φίλων διάλυσιν διὰ τοῦ λέγειν, αὐτὸν κατὰ βίαν αὐτὴν ποιῆσαι. καὶ σημειῶσαι, ὅτι, ὅπου φιλία ἐστὶ, βία οὐ τρακαῖζεται.

δεσποτεία τοῦ πράγματος] Πολλὰ πράγματα αὐτῷ ἐδόθησαν, ὧν καὶ γέγονε δεσπότης, ἵνα μόνον διαλύσῃται.

ἐπηρεωτήθη] Πολλὰ ἐπηρεωτήθη αὐτῷ τινὰ δίδόναι ὅτε διάδικος αὐτοῦ καὶ τότε διελύσατο.

ταῦτα δὲ πάντα] † Τρία^b) εἶδη τῆς διαλύσεως ἐθεμάτισεν ἡ διατάξις, ὅτε εἴτε πράγματα ἔλαβες ἐπὶ τῇ διαλύσει^c) εἴτε ἀγωγὴν κτησαμένος διελύσω, εἴτε ἀγωγὴν κατὰ σοῦ ἀρμόζουσα ἀνηρέθη καὶ διὰ τοῦτο διελύσω^d) καὶ τότε ἐπὶ γὰρ τὰ ἐφεξῆς ἔφη. [Sch. a. I. 815.]

φίλων παρόντων] Σημειῶσαι δὲ θαναμαστὴν πρόληψιν^e) ὅτι ὁ ἐ) ὁμολογῶν φίλων παρόντων πεποιημένα τὴ ποτε, οὐ δύναται τὸ γεγονός διαβάλλειν, ὡς κατὰ φόβον γενομένου· αὐτὸ γὰρ τὸ συνομολογεῖν ἐμὲ^f), ὅτι παρόντων μου φίλων^h) τότε πέπρακται, ἀναρεῖ μοι τὴνⁱ) τοῦ φόβου κατηγορίαν. [Sch. a. I. 815.]

L. 36. γγ'. κ) Εἰ μετὰ ἐλευθέρων διαλύσῃται^l) τις ἐν τῷ εἶναι μείζων τῶν κέ. ἐνιαυτῶν, ἐπὶ τῷ τινι λαβεῖν παρ' αὐτῶν· εἰ καὶ τὰ μάλιστα μήπω δεδώκασιν οἱ διαλυσάμενοι τὰ ἐπαγγελθέντα, ἀλλ' οὐδὲ νῦν ἐναχόμενοι παρ' αὐτοῦ^m), προσφέρουσινⁿ) τὰ^o) αὐτῷ ἐπαγγελθέντα· ὅμως καλῶς κέχρηται^p) τῇ τοῦ συμφώνου παραγραφῇ, τῇ ἀπὸ τῆς διαλύσεως αὐτοῖς ἀρμολογία.

m) Fabr. ἐπιγγελλάτο. n) Fabr. οὐ. o) Fabr. πάκτου. p) Fabr. add. τινά. q) ὡς ἐγνωμεν — διατάξις deest apud Fabr. r) Fabr. αὐτὰς δωρησαμένας ἐθεμάτισε. s) Fabr. ἐστὶ pro ἐπὶ. Sed lectio ἐστὶ non praebet sensum. t) Fabr. ἠδυνάτο. u) Fabr. τὴν ἀγωγὴν τὴν περὶ αἰτίας συμφωνηθείσης καὶ μὴ ἀποτελεσθείσης. v) ἢ ἀποκινεῖν Fabr. w) Fabr. add. ἢ τοι ἀγωγὴν ἀναλυτικὴν. x) Sic Cod. Coisl. Fabr. τὰ κατὰ τὴν ἐνοχίαν. y) Fabr. πρὸς. z) Sic Cod. Coisl. Fabr. ἀντιγράφει τοῖνον ὁ βασιλεὺς πρὸς αὐτὸν οὕτως. a) τῇ τῆς δεσποτείας μεταθέσει ἢ τῇ τῆς ἀγωγῆς ἐπερωτήσῃ Cod. Coisl. Fabr. loco eorum τῇ τῆς ἀγωγῆς γενήσῃ ἢ τῇ τῆς ἀγωγῆς ἀναιρέσει. b) Idem scholium habet Fabr. c) Fabr. pro ἐπὶ τῇ διαλύσει habet καὶ διελύσω. d) Haectenus Fabr. e) Idem scholium habet Fabr. Incipit θαναμαστή πρόληψις. f) ὁ deest apud Fabr. g) ἐμὲ deest apud Fabr. h) Fabr. φίλων μου. i) Fabr. addit κατὰ. k) In Syn. legitur p. 146. l) Syn. διαλύσῃται. m) Sic Cod. Coisl. Fabr. et Syn. αὐτῷ. n) Syn. προσφέρουσιν. o) τὰ Cod. Coisl. Deest apud Fabr. Syn. αὐτῷ τὰ. p) Cod. Coisl. et Fabr. κέχρηται. Sed legendum κέχρηται cum Syn. propter sequens αὐτοῖς.

instituturum promiserit, ex hac promissione eum non teneri, nec ad eam implendam adstringi. Neque enim liberam testamentifactionem nobismet ipsis pacto vel alio modo coarctare possumus, ut et libro 6. eorum, qui de rebus sunt, didicimus. Similiter constitutione 25. Recte constitutio posuit, eas simpliciter et absolute fratri suo debitum donasse, eumque non hac occasione, sed extrinsecus promississe, se eas heredes scripturum. Nam si nominatim hac conditione debitum remissum esset, possent illae adversus eum, qui promissionem non implet, conditione causa data, causa non secuta agere et pristinam actionem denuo instituere, et pacti exceptioni doli replicationem obicere.

Propter regulam dicentem: liberam testamentifactionem alicuius coarctare non possumus.

LII. Quidam, qui egerat¹) adversus aliquem, cum eo transegerat, et rei proprietatem²) in illum huius transactionis causa translata fuerat, vel adversarius ei quasdam res huius transactionis nomine dare promiserat³), vel cum eum debiti cuiusdam nomine obligatum haberet, obligationem ei remiserat, ut cum eo transigeret. Haec autem omnia⁴) amicis praesentibus⁵) peracta fuerant. Verum postea transigentem poenituit, atque omnia ita, uti exposui, processisse professus est. Petit autem, quasi exsilicet vim passus sit, transactionem rescindi. Verum Imperator haec ait: Transactionem, quae domini translatione vel actione stipulatione parta vel percipita finem accipit: cum eam amicis etiam praesentibus revera ostenditur processisse, metus velamento rescindi postulantis professio detegit tuam improbitatem.

1) quidam, qui egerat] Theodori. Nemo rescindere potest transactionem praesentibus amicis factam dicendo, se eam vi compulsam iniisse. Et nota, ubi amicitia sit, ibi de vi sermonem non esse.

2) rei proprietatem] Plures res ei datae sunt, quarum dominus effectus est, ut modo transigeret.

3) promiserat] Multa ei dare adversarius eius promiserat et tunc transegerat.

4) haec autem omnia] Tres transactionis species constitutio accipit, quum vel res transactionis causa acceperis, vel actione parta transegeris, vel actione adversus te competente sublata transegeris: et tunc textum sequentem adiecit.

5) amicis praesentibus] Nota mirabilem praesumptionem, eum, qui amicis praesentibus aliquid gessisse profiteatur, non posse id, quod gestum est, tanquam metus causa gestum calumniari. Hoc enim ipsum, quod profiteor, praesentibus amicis meis gestum aliquid esse, metus actionem mihi perimit.

LIII. Si cum liberis hominibus¹) quis transegerit, cum esset maior XXV annis, ut ab his quaedam acciperet: quamvis transigentes promissa nondum praestiterint²), quin imo ne conventi quidem ab eo promissa ei offerant, tamen pacti exceptione, quae illis ex transactione competit, recte utuntur³).

μετὰ ἐλευθέρων] Οὐ δύναται τοῦτο νοῆσαι περὶ τέκνων· τὰ γὰρ παλαιὰ ὄντια τῆς διατάξεως ἐπαγωγὴν εἶχον λέγουσαν· εἰ δὲ μετὰ δούλων διελύσῃ, πρὸς οὐκ ἀντιδιαστολήν ἐκείνων τῶν δούλων κείται ὡς τὸ μετὰ ἐλευθέρων.

μήπω δεδῶκασι] † Οἶδας ἀπὸ τῆς κή. τοῦ τίτλου διατάξεως, ὅτι, εἰ μὴδὲτω ἔλαβε τὰ συμφωνηθέντα ὁ ἐνάγων, ἔχει κατὰ τῆς τοῦ πάκτου παραγραφῆς δόλον ἀντιπαραγραφῆν καὶ ἵφρακτον, καὶ δι' αὐτὰς 4) ἀναγκάζει τοὺς διαδίκους αὐτῶ καταβαλεῖν τὰ λόγῳ διαλύσεως ἐπαγγελθέντα. [Sch. b. I. 815.]

καλῶς κέχρηται] Σημειώσωι δέ, ὅτι καὶ ὁ μήπω καταβαλὼν ἢ ἢ τὰ ἀπὸ τῆς διαλύσεως ἐπαγγελθέντα, μήτε μὴν ἐνάγωνι τῶ διαδίκῳ προσφέρων αὐτὰ καλῶς κέχρηται τῆ τοῦ πάκτου παραγραφῆ. μέχρι μὲν τούτων ἡ διατάξις αὐτῆ ἐνομοθέτησεν. οἶδας δὲ αὐτὸς ἀπὸ τῆς κ. τοῦ τίτλου τούτου διατάξεως, ὅτι, εἰ μὴδὲτω ἔλαβεν τὰ συμφωνηθέντα ὁ ἐνάγων, ἔχει κατὰ τῆς τοῦ πάκτου παραγραφῆς δόλον ἡπλικατίον καὶ ἡμφράκτον, καὶ δι' αὐτῆς ἀναγκάζει τοὺς διαδίκους, αὐτῶ καταβαλεῖν τὰ λόγῳ διαλύσεως ἐπαγγελθέντα. ἔχει δὲ τὸ κατὰ πόδας τῆς διατ. οὕτως. Ἐἰ μετὰ ἐλευθέρων μείζων τῶν κέ. ἐναντῶν ὑπόσχων διελύσῃ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα τὰ δοθῆναι σοι ἀρέσαντα μήπω καταβεβλήσθαι σοι τοῦ παρασχημα ἀποδείκνυται, μὴδὲ προσφέρουσι σοι ταῦτα οἱ ἐναγόμενοι, ὅμως, ἵνα μὴ τὸ πλέον πῶς αὐτῶν ἀπαιτηθῆ, ἢ τῆς παραγραφῆς συμφέροι δικαιοσύνη καὶ τὸ μὲν κατὰ πόδας οὕτως ἔχει. τὸ δὲ ἀποδείκνυται εἰρηται, διότι, εἰ ὅλως ἔλεγον οἱ διαλυσάμενοι, καταβεβλημένοι αὐτῶ, ἢ ἢ ἀποδείξει. σημειώσωι δέ, ὅτι καὶ τὰ ἀπὸ διαλύσεως συμφωνηθέντα καταβληθῆναι ἐὰν λέγη τις καταβεβλημένοι, αὐτὸς βαρεῖται τῆ περὶ τούτου ἀποδείξει· τὸ δὲ προσφέρουσι σοι προσημαίονον τὸ νῦν ἐναγόμενοι παρὰ σοῦ.

Ἐὰν βούλωνται δηλῶνται ἐνάγοντος τοῦ ἀντιδικουόντος περὶ τῆς προτέρας ἀγωγῆς.

νδ'. 1) Διελύσασθαι τις ἐπαγγελλόμενος ὄντια τινα καταβαλεῖν ὑπὲρ τῆς διαλύσεως. ἐπρωτηθῆ δέ, εἰ ἐναντίον τί ποτε τῆ διαλύσει ποιήσει, φανερὰ πρόστιμα 5) δοθῆναι. ἀλλ' οὐ κατέβαλεν, ἄπερ συνεφώνησε 6). λέγει τοίνυν ἢ διατάξις. Τῶν ἐπαγγελθέντων ἐνεκεν διαλύσεως μὴ καταβληθέντων, τὸ πρόστιμον τὸ εἰς ἐπερωτήσῃν κατενεχθέν 7), εἰ ἐναντίον τί ποτε γένηται, ἀπαιτεῖσθαι δύνασθαι ὡμολόγηται.

διελύσασθαι τις] Θεοδώρου. Ὁ παραβαίων διαλύσιν, ἐν ἢ πρόστιμον ὡμολόγησεν, δίδωσι τὸ πρόστιμον, καὶ μὲν ἐρομένως 8) ἢ διαλύσει, ἐὰν περὶ καταβολῆν μόνον ἀγνωμοσύνη. ἀναγρ. τῆν διατ. μ. τοῦ παρόντος τι. καὶ ἴσθι, ὅτι ἐρωταί ἐπὶ τοῖς ἐπερωτηθεῖσιν ἀπὸ διαλύσεως καὶ ἰγκέρτα ἐπερωτήσῃς, ὡς εἰρηται βιβ. ἢ. τι. λζ. διατ. ζ. σημειώσωι 9) δὲ ἀναγκάσιον 10) κατὰ τῶν ἀγνωμόνων σημειώσῃ, οἱ ἐπερωτάμενος, μὴδὲν ἐναντίον ποιήσει τῆ διαλύσει, ἐὰν δὲ 11) ποιήσει, πρόστιμον καταβαλεῖν, οὐ μόνον ἀνατρέπει ἐπιχειρῶν τὴν διαλύσιν ὑποπίπτει τῶ πρόστιμῳ, ἀλλὰ καὶ μὴ καταβάλλων, ἄπερ ἐπαγγελλάτο λόγῳ διαλύσεως δίδουαι, καὶ οὕτως ὑποπίπτει τῶ πρόστιμῳ τῆς διαλύσεως. [Sch. c. I. 815.]

ἐπαγγελλόμενος] Γρηγορίου. Τοῦτο ἐπὶ ἐναγόμενοις τὸ κεφάλαιον ἐξετέθη, τὰ ὑπὲρ διαλύσεως ὑπεσχημένα μὴ καταβαλοῖσι, ἵνα μὴ δόξῃ σοι τὸ β. φεμ. τοῦ ε. κεφ. τοῦ α. τι. ἐναντίον. θεματίσιον δὲ καὶ οὕτως ἐπερωτηθῆναι αὐτὸν, ὡς, εἰ μὴ καταβάλῃ τὰ ὑπεσχημένα ἐμπροθέσμως, χωρὶν πρόστιμον πλείω καταβαλεῖν, ἵνα μὴ ἐναντιωθῆ τῶ κγ. κεφ. τοῦ προκειμένου τι. ἐκεῖνο γὰρ ἴσως μὴδὲ ἐπερωτήσῃν πρόστιμον, ἀλλ' ἀπλῶς ἐπερωτηθῆναι τινα καταβαλεῖν αὐτὸν ὑπὲρ διαλύσεως. μὴ θεματίσιον οὐν περὶ τῆς ὑποθέσεως τῆς κατὰ διαλύσιν τηθείσης ἐναγόμενον παρὰ τὸ συμφωνον. τότε γὰρ εἶχε χωρὶν ὁ θεματίσιμος τοῦ β. θεμάτος τοῦ ε. κεφ. τοῦ α. τι. ἀλλ' ὅτι μᾶλλον αὐτὸς ἐστὶν ὁ παραβάτης καὶ οὐ παραβάνεται παρὰ τοῦ ἐνάγοντος.

νε'. 2) Οἶδας τὴν κυριότητα τοῦ συμφώνου καὶ τῆς

g) Malim αὐτῆς, ut postea habet Cod. Coisl. r) In Syn. legitur p. 146. s) Fabr. et Syn. φανερὸν δοθῆναι πρόστιμον. Cod. Coisl. ut in textu. t) Syn. συνεφώνησεν. u) Sic Cod. Coisl. et Syn. Fabr. ἐνεχθέν. v) Malim ἐρομένη. w) Inde a σημείωσις usque πρόστιμῳ τῆς διαλύσεως et Fabr. hoc scholium habet. x) δὲ ἀναγκάσιον σημειώσῃν apud Fabr. deest. y) δὲ deest apud Fabr. z) In Syn. legitur p. 146.

1) cum liberis hominibus] Hoc de liberis accipiendum non est: antiquus enim constitutionis textus initium hoc habebat: si cum servis transegisti. Per oppositionem igitur horum servorum hoc loco positum est cum liberis hominibus.

2) nondum praestiterint] Didicisti ex constitutione 28. huius tituli, actorem, qui placita nondum acceperit, contra pacti exceptionem doli vel in factum replicatione uti, quibus adversarios ad solvenda ea, quae transactionis causa promissa sunt, urget.

3) recte utuntur] Observa autem, etiam illum, qui transactionis causa promissa nondum solverit, imo nec adversario agenti ea obtulerit, recte pacti exceptione uti. Hactenus haec constitutio sanxit. Didicisti ipse ex constitutione 20. huius tituli, actorem, qui placita nondum acceperit, adversus pacti exceptionem doli et in factum replicatione uti, qua adversarios ad solvenda ea, quae transactionis causa promissa sunt, urget. Τὸ κατὰ πόδας constitutio huius habet. Si cum liberis maior vigintiquinque annis transegisti, quamvis dari tibi placita repraesentata necdum probentur, nec offerant tibi haec ii, qui conveniuntur, tamen, ne quid amplius ab his exigatur, exceptionis proficit aequitas. Et haec quidem habet τὸ κατὰ πόδας. Illud probentur autem dictum est, quia, si transigentes dixissent, se ei solvisse, hoc probandum erat. Nota, eum, qui transactionis causa promissa solvisse dixerit, ipsum huius rei probatione onerari. Ad verba offerant tibi subintellige, ii, qui nunc a te conveniuntur.

Si velint, adversario videlicet priori actione experiente.

LIV. Transegit quidam 1) et certas quasdam res transactionis nomine daturum se promisit 2). Si quid autem contrarium transactioni fecerit, poenam certam stipulanti promisit. Verum quod promiserat, non implevit. Ait igitur constitutio. Promissis transactionis causa non impletis, poenam in stipulationem deductam, si quid contra factum fuerit, exigi posse constat. L. 37. C. II. 4.

1) transegit quidam] Theodori. Qui transactionem violat, in qua poenam promisit, poenam praestat et transactio rata manet, si quod attinet ad solutionem, tantum in mora sit. Legas const. 40. huius tit. et scias, in his, quae ex transactione stipulatione promissa sunt, incertam quoque stipulationem valere, ut lib. 8. tit. 37. const. 6. dicitur. Nota vero observationem adversus eos, qui transactionem violant, necessariam, eum, qui stipulanti promisit, nihil se contra transactionem facturum, et si quid contra fecerit, poenam praestitutum, non solum, si rescindere transactionem tentaverit, poenam committere, verum etiam si, quae transactionis causa dare promisit, non praestet, et sic in poenam transactioni insertam incidere.

2) promisit] Gregorii. Hoc caput de reis compositum est, qui transactionis causa promissa non praestant, ne them. 2. cap. 10. tit. 1. repugnare tibi videatur. Finge etiam sic eum stipulanti promississe, ut, si promissa die statuto non solvisset, poenae nomine plura praestaret, ne capiti 23. huius tit. repugnet. Illud enim nec de poenae promissione agit, sed simpliciter ponit, eum transactionis nomine quaedam stipulanti promississe. Ne igitur ponas, de causa transactione decisa contra pactum eum esse conventum. Tunc enim locus esset speciei positae them. 2. cap. 10. tit. 1. Imo fingas, reum eum esse, qui transactionem violaverit, non actorem.

LV. Didicisti diserimen pacti et transactionis: L. 38. C. III.

διαλύσεως· ὅτι σύμφωνον μὲν ἔστιν^{a)} ὁμολογημένου^{b)} χρέους συγχώρησις, διάλυσις δὲ ἀμφιβαλλομένου χρέους συμβιβασμός. τούτων οὖν μνησθέντος ἐλθέ ἐπὶ τὸ προκείμενον. πολλάκις φιλοεικίαν ἔχων πρὸς τινα καὶ μὴ δυνάμενος αὐτὸν συμπεῖσαι, εἰπεῖν^{c)} τὸ ἄληθές, ἢ ἀπραγμόνως ἀπαλλαγῆναι μου, ἦλθον ἐξ ἀπειρίας εἰς τὸ εἰπεῖν αὐτῷ, ἀπέλθε^{d)}, ἔταίρε, οὐ δύναμαι σοι^{e)}, διαλέλυμαι^{f)} πρὸς σέ. ἢ καὶ φίλοι μου πολλάκις παρεκάλεσάν με, διαλύσασθαι πρὸς τὸν ἐμὸν ἀντίδικον^{g)}. καὶ εἶπον, ὅτι διαλύομαι· ἄρα^{h)} τοῦτο διάλυσις ἔστι; λέγει τοίνυν ἡ διάταξις, [ὅτι πᾶσα διάλυσις ἢ δοθῆναι τίποτε ζητεῖ τῷ διαλυσαμένῳ, ἢ παρακατασχεθῆναιⁱ⁾ τίποτε παρ' αὐτοῦ, ἢ ἐπαγγελθῆναι αὐτῷ τίποτε, καὶ εἰ μηδὲν τούτων γένηται, οὐκ ἔστι διάλυσις· διάλυσις γὰρ οὐδενὸς δοθέντος ἢ παρακατασχεθέντος ἢ ὁμολογηθέντος ἢτοι ἐπαγγελθέντος οὐδαμῶς προβαίνει.

δοθῆναι αὐτῷ τίποτε] Μόνον τοῦτο προσέθηκεν αὕτη ἡ διάταξις, ἐπεὶ καὶ ἡ λέξ. εἶπε, τὴν διάλυσιν ἢ μεταφερομένης δεσποτικῆς γίνεσθαι ἢ συνισταμένης ἀγωγῆς ἢ διαλυτικῆς τῆς ἀγωγῆς. ἀλλ' αὕτη συντόμως διὰ μὲν τοῦ ἢ δοθῆναι τίποτε ἐσημάνει, καὶ πρᾶγμα δοθῆναι, καὶ ἀγωγή συνταίη. μόνον δέ, ὡς εἶπον, τὸ καὶ παρακατασχεθῆναι, περιττὸν ἔχει τῆς λέξ. σημειῶσαι δὲ καὶ τοῦτο αὐτὸ, ὅτι καὶ διὰ τοῦ παρακατασχεθῆναι με τὸ ὄν παρ' ἐμοὶ πρᾶγμα δύναται προβῆναι διάλυσιν.

οὐδενὸς δοθέντος] Δοθέντος τινὸς ἢ παρακατασχεθέντος ἢ ὁμολογηθέντος προβαίνει οἰαδήποτε διάλυσιν· εἰ γὰρ μὴ προβῆ τι^{k)} τῶν εἰρημένων, οὐκ ἰσχύει ἡ γενομένη διάλυσις. οὐ δὲ ἴσθι, ὅτι, καὶ οὐκ ἔροται ἢ μὴ ἔχουσα ἐν τῶν λεχθέντων διάλυσιν, ὡς γὰρ εἶπομεν, ὁμοίως τὰ δοθέντα ἐν αὐτῇ οὐκ ἀναλαμβάνεται, ὡς ἐδίδαξαν ἡμῶς ἡ β. καὶ ἡ γ. καὶ ἡ κθ'. διατ. τοῦ παρόντος τίτ. μὴ οὖν ἐναντιωθῶσί σοι. οὐ γὰρ φασιν, τὰς τοιαύτας διαλύσεις ἐρῶσθαι, ἀλλὰ λέγουσι, μὴ ἔπειτα τεύεσθαι τὰ ἰνδεβίτως καταβληθέντα ἐπ' αὐταῖς κατὰ τὴν κθ'. διατ. τοῦ παρόντος τίτ. μὴ νομίσις δὲ ἐναντίον ἡμῶς τὴν λδ'. διατ. τοῦ παρόντος τίτ. αὐτὰ γὰρ ἔστι καὶ τὸ διαλύσασθαι ἐπὶ ὁμολογίᾳ δωρεᾶς. μὲνησο οὖν τῆς ζ. καὶ ιδ'. διατ. τοῦ παρόντος τίτ.

ἢ παρακατασχεθέντος] † Σημειῶσαι, ὅτι διὰ τοῦ παρακατασχεθῆναι^{l)} με τὸ ὄν παρ' ἐμοὶ πρᾶγμα προβῆναι δύναται διάλυσιν. [Sch. d. I. 815.]

L. 39. C. II. 4. νς'.^{m)} Διαλυσάμενός τις εὐθέως μετεμελήθη καὶ προσῆλθε βασιλεῖ λέγων, ὅτι ἔμαθον παρὰ τινῶν, ὡς ἔξεστι τῷ διαλυσαμένῳ, εἰσω φανεροῦ χρόνου ἀνατρέπειν τὴν διάλυσιν, ἣν ἐποίησατο. μὴ προσδεχόμενοςⁿ⁾ οὖν τὴν αὐτήσιν ὁ βασιλεὺς ἀντέγραψεν οὕτως^{o)} πρὸς αὐτόν. Εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐκείνον τὸν συμφωνήσαντα παραχρήμα^{p)} μετὰ μελὸς εἰς ἔλθαι, ὁμοίως ἢ διάλυσιν ἀνασχεθῆναι^{q)} καὶ ἡ δίκη ἀνανεωθῆναι οὐ δύναται· καὶ εἴτις σοι συμβουλεύσεν, ὡς ἐν τῷ ὀρθοῦ χρόνῳ^{r)} ἔξεστι τῆς διαλύσεως ἀναχωρεῖν τὸν ἀπαξ διαλυσάμενον, πλαστόν τίποτε καὶ ψευδές σοι διεβεβαίωσατο.

εὐθέως μετεμελήθη] Ἴνα μὴ τις ὑπολάβῃ, ὅτι, ὡς περὶ πολλάκις παραχρήμα τις τὴν οἰκίαν ἀνακαλεῖται πλάνην ἐπὶ τῶν ἀποφανομένων κατ' αὐτοῦ, οὕτως καὶ ἐπὶ τῆς διαλύσεως ἔξεστι τῷ διαλυσαμένῳ, εὐθέως μετεμελῆσθαι, διὰ τὸ ἰσοδυναμεῖν τὴν διάλυσιν τῇ ἀποφάσει, διὰ τοῦτο ἐρρηθῆ ἢ παρούσα διάταξις.

παραχρήμα μετὰ μελὸς εἰς ἔλθαι] † Οὐ γὰρ οὖν ἐκ μετεμελείας τῇ προσφάσει, ὅτι οὐ κατέβαλον ἐκεῖνοι τὰ συμφωνηθέντα, ἀνατρέπειν τὴν διάλυσιν, ἀλλ' ἔχουσι τὴν παραχρήμα καὶ καταβάλλουσιν. [Sch. e. I. 815.]

a) Syn. ἔστι. b) Syn. ὁμολογουμένου. c) Syn. inserit μοι. d) ἀπέλθε Cod. Coisl. et Syn. Deest apud Fabr. e) σοὶ add. Cod. Coisl. Deest apud Fabr. et in Syn. f) Sic Cod. Coisl. Fabr. et Syn. διελύσασθαι. g) Syn. et Fabr. διάδικον. h) Sic Cod. Coisl. et Syn. Fabr. ἄρα. i) παρακατασχεθῆναι reposui ex Syn. Cod. Coisl. et Fabr. παρασχεθῆναι. k) Cod. Coisl. εἶτι. Sed illud ei prorsus supervacaneum est. l) Sic legendum pro παρασχεῖν, quod habet Fabr. m) In Syn. legitur p. 146. n) Sic Cod. Coisl. et Syn. Fabr. δεχόμενος. o) Sic Cod. Coisl. Fabr. οὕτως ἀντέγραψε. Syn. ἀντ. πρ. αὐτ. οὕτως. p) Sic Fabr. Cod. Coisl. περιχρήμα. q) Syn. ἀνασχεθῆναι. r) χρόνου deest in Syn.

nam pactum quidem est certi debiti remissio, transactio de debito dubio amicabile compositio. Horum igitur memor accede ad id, quod propositum est. Cum saepe cum aliquo contenderem, nec ei persuadere possem, ut veritatem diceret, aut negotium mihi non faceret, tandem nescius, quo me verterem, dixi ei: Discede, amice, non possum tecum contendere, transigi tecum. Vel etiam amici mei saepe me rogaverunt, ut cum adversario me transigerem, et dixi, me transigere. Num quid hoc transactio est? Ait igitur constitutio: Omnis transactio requirit, vel ut aliquid detur¹⁾ ei, quocum transactum est, vel ut aliquid ab eo retineatur, vel ut aliquid ipsi promittatur: et si nihil horum fiat, transactio non est: transactio enim nullo dato²⁾, vel retento³⁾, vel promisso minime procedit.

1) ut aliquid detur] Hoc solum praesens constitutio adiecit, quia et constitutione 35. dicitur, transactionem vel domini translationem, vel actionem partem peremptam consistere. Verum haec breviter verbis, ut aliquid detur, significavit tam rerum donationem, quam actionis acquisitionem. Tantum, ut dixi, verba, ut aliquid retineatur, in hac constitutione amplius leguntur, quam const. 35. Observa hoc ipsum, etiam rei apud me constitutae retentione transactionem procedere posse.

2) nullo dato] Quaelibet transactio dato aliquo, vel retento, vel promisso procedit: nam si horum nihil factum sit, transactio facta non valet. Tu vero scias, etiamsi transactio, quae nihil eorum, quae dicta sunt, continet, non valeat, tamen, quae in transigendo data sunt, repeti non posse, ut const. 2. et 3. et 29. huius tituli nos docuerunt. Ne igitur tibi repugnare videantur. Non enim his dicitur, eiusmodi transactiones valere, sed ea, quae indebite in his soluta fuerint, non repeti, secundum const. 29. huius tituli. Nec repugnare existimes const. 34. huius tituli. Causa enim est et transigere sub promissione donationis. Memineris igitur const. 7. et 14. huius tituli.

3) vel retento] Nota, transactionem procedere posse retenta re, quae apud me est.

LVI. Quendam, qui transegerat, statim poenituit¹⁾, isque Principem adiit, dicens: didici a quibusdam, licere ei, qui transegit, intra certum tempus a transactione, quam iniit, recedere. Princeps igitur, petitionem eius non admittens, ita ei rescripsit. Quamvis eum, qui pactus est, statim poeniteat²⁾, tamen transactio rescindi et lis instaurari non potest: et si quis tibi suasit, intra certum tempus a transactione ei, qui semel transegit, licere recedere, falsum fictumque tibi quiddam asseveravit.

1) statim poenituit] Haec constitutio eam ob causam dictata est, ne quis existimet, uti saepe quis statim errorem suum in his, quae adversus ipsum pronuntiantur, revocat, sic etiam ei, qui transegit, transactionis interpositae statim poenitentiam agere licere ideo, quod transactio eandem vim habeat, quae sententia.

2) statim poeniteat] Transactio igitur ex poenitentia revocanda non est, hoc obtentu, quod illi ea, quae placuerunt, non exsolverint, sed exceptione utuntur et solvunt.